

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

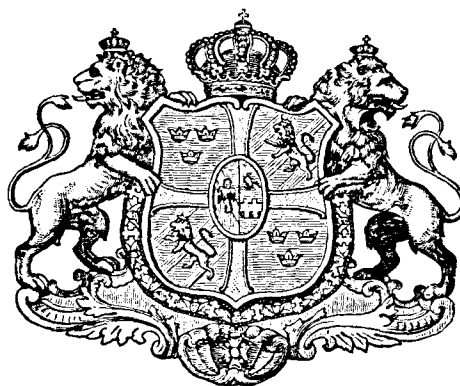

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1891.

STOCKHOLM, 1893.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860)

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

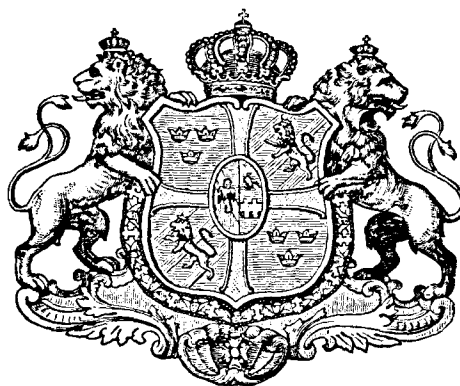

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1891.

STOCKHOLM, 1893.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Innehållsförteckning.

I.

Underdånig berättelse (sidd. 1—10).

Öfversigt af sjukvården 1881—1890.....	sid.	2.
1. Sjukvården år 1891.....	›	4.
2. Självård och undervisning.....	›	7.
3. De sjukas sysselsättningar och förströelser.....	›	7.
4. Byggnader m. m.....	›	8.
5. Beklädnad, sängutredning, inventarier.....	›	9.
6. Uppvärmning och lyshållning.....	›	9.
7. Mathållning och utspisning.....	›	9.
8. Inkomster och utgifter.....	›	9.
9. Utrymme.....	›	9.
10. Sinnessjuka och idioter i riket.....	›	10.
11. Skyddsföreningen för sinnessjuka.....	›	10.

II.

Bilagor.

A. Tabellbilagor.

Tab. 1. Vårdade sinnessjuka.....	sid.	12.
› 2. Sjukdomsformer.....	›	13.
› 3. Intagne.....	sidd. 12 o. 13.	
› 4. De intagnes ålder vid sjukdomens början, jemte deras civilstånd.....	sid.	14.
› 5. Sinnes- och nervsjukdom inom de intagnes släkt.....	›	14.
› 6. Antagliga sjukdomsorsaker.....	›	15.
› 7. Stånd och yrke.....	›	15.
› 8. Hemort.....	›	16.
› 9. Tillfrisknade.....	sidd. 16 o. 17.	
› 10. Tillfriskningsprocenten under de senaste 10 åren.....	sid.	17.
› 11. Afidne.....	sidd. 18 o. 19.	
› 12. Tillfälliga sjukdomar.....	sid.	18.
› 13. Sjukdomens bestånd hos de den 31 December 1891 närvarande.....	›	19.
› 14. De sjukas fördelning.....	›	19.
› 15. Antal sjukplatser och underhållsdagar; medeltal sjuka för dag; kostnad för utspisning och läkemedel samt totalkostnad för sjukvården.....	›	20.
› 16. Tjenstemän och betjening.....	›	20.
› 17. Inkomster för hospitals underhåll.....	›	21.
› 18. Utgifter för hospitals underhåll.....	sidd. 22 o. 23.	
› 19. Sammandrag af 1891 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagne medel.....	sidd. 22 o. 23.	
› 20. Sammandrag af läkarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket.....	sidd. 24 o. 25.	
Bil. B. Vetenskapliga iakttagelser.....	sid.	26.

Table des matières.

I.

Rapport au Roi (pages 1—10).

Service médical les ans 1881—1890.....	page	2.
1. Service médical l'an 1891.....	›	4.
2. Service religieux et enseignement.....	›	7.
3. Occupations et amusements.....	›	7.
4. Bâtimens.....	›	8.
5. Vêtemens, garnitures de lit, meubles.....	›	9.
6. Chauffage et éclairage.....	›	9.
7. Régime alimentaire.....	›	9.
8. Recettes et dépenses.....	›	9.
9. Nombre des places.....	›	9.
10. Aliénés et idiots du royaume.....	›	10.
11. Notices sur l'Association pour l'assistance des aliénés en dehors des institutions publiques.....	›	10.

II.

Annexes.

A. Tableaux annexés.

Tab. 1. Mouvement des aliénés dans les établissemens.....	page	12.
› 2. Formes morbides.....	›	13.
› 3. Admissions de l'année.....	pages 12 et 13.	
› 4. L'âge au commencement de la maladie et l'état civil des aliénés.....	page	14.
› 5. Maladies mentales et nerveuses parmi les parents des aliénés.....	›	14.
› 6. Causes probables des maladies.....	›	15.
› 7. Les aliénés par profession.....	›	15.
› 8. Les aliénés par domicile.....	›	16.
› 9. Guéris (par âge, par séjour à l'hôpital et par durée de la maladie).....	pages 16 et 17.	
› 10. Relation pour cent des résultats du traitement pendant les derniers dix ans.....	page	17.
› 11. Décès (par âge, par séjour à l'hôpital, par durée et par nature de la maladie).....	p. 18 et 19.	
› 12. Maladies intercurrentes.....	page	18.
› 13. Notice sur la durée de la maladie chez les aliénés, traités dans les établissemens le 31 Dec. 1891.....	›	19.
› 14. Classification des aliénés par rapport aux catégories de payement.....	›	19.
› 15. Nombre des places et des journées d'entretien; moyenne des malades par jour; frais d'alimentation, de médicaments, et frais totaux des établissemens.....	›	20.
› 16. Nombre des médecins, des surveillans et des gardes malades.....	›	20.
› 17. Recettes pour les hôpitaux.....	page	21.
› 18. Dépenses pour les hôpitaux.....	pages 22 et 23.	
› 19. État financier.....	›	22 et 23.
› 20. Résumé des rapports des médecins sur les aliénés et les idiots du royaume.....	p. 24 et 25.	
Annexes B. Observations scientifiques.....	page	26.

TILL KONUNGEN.

Den underdåniga berättelse rörande förvaltningen och verksamheten inom rikets hospitalsväsen under år 1891, hvilken det åligger Medicinalstyrelsen, i egenskap af öfverstyrelse öfver hospitalen, att afgifva, får Medicinalstyrelsen härmed till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnna. Berättelsen för detta år inledes med en kort *öfversigt af sjukvården under åren 1881—1890*. Berättelsen för 1891 omfattar redogörelse för *sjukvården* och dermed i sammanhang stående förhållanden, utdrag ur de af predikanter och öfverläkare afgifna berättelser angående *själavård* och *undervisning*, de sjukas sysselsättningar och förströelser, uppgifter rörande anstalternas *byggnader* och *jordområden*, *utredning* i kläder och inventarier, *uppvärmning* och *lyshållning*, *mathållning* och

utspisning, *inkomster* och *utgifter* för hospitals underhåll, *utrymme*, uppgift om *antalet* i riket befintliga *sinnessjuka* och *idioter* samt en kort redogörelse för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet under redovisningsåret. Slutligen meddelas såsom bilagor *tabellariska öfversigter* angående sjukvården och dermed sammanhängande förhållanden, rörande inkomster och utgifter för hospitals underhåll, sammandrag af 1891 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel, sammandrag af läkarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter, samt *vetenskapliga iakttagelser* gjorda af hospitalens öfverläkare.

Öfversigt af sjukvården å rikets vårdanstalter för sinnessjuka åren 1881—1890. *)

Vid början af år 1881 funnos tio hospital, af staten uppförda och underhållna, nämligen hospitalen i Stockholm, Upsala, Nyköping, Vadstena, Vexjö, Visby, Malmö, Lund, Göteborg och Hernösand. Följande år kunde nya hospitalet i Upsala delvis tagas i bruk. År 1883 företogs en omflyttning af patienterna i Upsala hospital, så att alla manliga patienter öfverflyttades till det nya hospitalet, hvarefter en fullständig reparation af det gamla hospitalet företogs och har detta användts sedermera endast för vård af qvinliga patienter. År 1885 blef det nya hospitalet fullständigt färdigt, men ej så fullständigt inredt, att det då kunde till alla delar beläggas. År 1887 var hospitalet i Kristinehamn färdigt och öppnades för mottagande af sjuka. År 1890 blef nya paviljongen vid Nyköpings hospital färdig och togs i bruk. Under det gångna decenniet hafva medel beviljats till den stora asylen vid Lund och till hospitalet vid Piteå samt till en ny paviljong för qvinliga patienter vid Vadstena hospital. Lunds asylbyggnader hafva fullbordats och delvis tagits i bruk uader år 1891.

Sedan år 1884 användes Malmö gamla hospital såsom asyl för emottagande af obotliga sinnessjuka.

Vid 1881 års början funnos 1,991 sjukplatser å rikets hospital. Vid 1890 års slut voro 2,625 sjukplatser tillgängliga. Under decenniet har således sjukplatsernas antal ökats med 634, motsvarande 32 %. Under loppet af 1891 tillkommo 10 platser å Kristinehamns hospital och 684 platser genom öppnandet af Lunds asyl hvarjemte 2 platser till de förutvarande kunnat beredas å Upsala hospital. Inom få år torde ytterligare kunna anordnas 172 platser å Lunds asyl, 290 å Piteå hospital och 424 å Vadstena hospital och asyl eller tillsammans 886. Vid slutet af 1895 böra alltså kunna påräknas 2,625 + 696 + 886 eller tillsammans 4,207 platser för sinnessjukas vård. För de 15 åren 1881—1895 skulle alltså platsernas antal komma att ökas från 1,991 till 4,207 eller med 2,216 platser, motsvarande mer än en fördubbling eller en förökning med 111 %.

En *privatanstalt* för vård af nerv- och sinnessjuka fanns vid decenniets början, nämligen doktor Billbergs vårdanstalt i Stockholm, å hvilken då vårdades 11 män och 1 kvinna. Följande år öppnades enligt nådigt tillstånd Holmehus privatanstalt i Malmö för sinnes- och nervsjuka qvinnor, å hvilken anstalt finnas platser för 12 sjuka. Doktor Billbergs anstalt har sedermera upphört. Under 1892 öppnades tvenne privata vårdanstalter för sinnes- och nervsjuka, nämligen *Tufvan* invid Stockholm, med plats för 10 män och 10 qvinnor samt *Katrine-lund* invid Malmö med plats för 10 qvinnor.

Genom nåd. stadgan för sinnessjuka den 2 november 1883 har Eders Kongl. Maj:t föreskrifvit, att kyrkoherde årligen skall lemna vederbörande provinsial-, distrikts- och stadsläkare förteckning på sinnessjuka, som tillhöra församlingen. Genom nådig kungörelse den 23 december 1885 utsträcktes denna skyldighet äfven till meddelande af uppgift om befintliga idioter. Med ledning af dessa uppgifter har öfverstyrelsen alltsedan 1886 gjort ett sammandrag, som blifvit infördt i de årliga berättelserna.

Jemföres antalet sinnessjuka och idioter med antalet tillgängliga platser befinnes förhållandet vara följande:

år 1886 . . .	6,532	sinnessjuka,	4,212	idioter,	2,257	tillgängliga platser	1886
» 1887 . . .	6,885	»	4,984	»	2,277	»	1887
» 1888 . . .	7,068	»	5,456	»	2,572	»	1888
» 1889 . . .	7,285	»	5,731	»	2,572	»	1889
» 1890 . . .	7,491	»	6,153	»	2,625	»	1890.

Beräknas förhållandet emellan det hopsommerade antalet sinnessjuka och idioter å ena sidan samt antalet tillgängliga sjukplatser å vårdanstalterna å den andra, framgår deraf, att år 1886 plats fanns för 21 % af dessa och vid 1890 års slut plats endast för 19 %. Enligt denna jämförelse skulle tillfälle till vård å rikets vårdanstalter för sinnessjuka finnas endast för ett fåtal af dessa. Oafsedt att dessa uppgifter om sinnessjuka och idioter, som af vederbörande kyrkoherdar lemnas, icke kunna vara fullt exakta, torde det ej vara rätt att räkna idioterna bland dem som behöfva plats å hospital. Dessa sändas i allmänhet till uppfostringsanstalter för sinnesslöa, och särskilda för dem afsedda vårdanstalter eller vårdas i hemmen eller å fattighus. Endast undantagsvis sökes och erhålles för dem vård å hospital eller asyl. Så har ock varit händelsen under det gångna qvinnvannet, under hvilket 3,705 blifvit intagna å rikets vårdanstalter för sinnessjuka, men af dessa hafva endast 40 eller ungefär 1 % varit idioter. Beräknas tillgången på platser utan afseende på befintliga idioter och således endast i förhållande till de sinnessjukas antal, visar sig, att densamma förblifvit oförändrad, uppgående till 35 % af befintliga sinnessjuka. Ehuru platsernas antal under dessa 5 år ökats med 368 har derigenom icke vållats någon ändring eller förbättring beträffande den procentiska tillgången på platser, enär de sinnessjukas antal under tiden ökats med 959. Denna betydliga stegring i de sinnessjukas antal är utan tvifvel mera skenbar än verklig och torde i hufvudsak få tillskrifvas ett under samma år omsorgsfullare insamlade af uppgifter om befintliga sinnessjuka, än förr varit vanligt.

Att det verkliga behovet af platser härmed ej är tillfredsställt, det framgår af den stora mängd ansökningar om platser som ej kunnat å hospital beredas förr än efter lång väntan och detta äfven på sista tiden, då förhållandena i detta hänseende dock varit gynsamare än förut. Huru stort antal sjukplatser som ännu måste beredas, lär väl ej på förhand med säkerhet kunna beräknas. För att kunna besvara denna fråga, måste man först med säkerhet känna det verkliga antalet sinnessjuka, huru många som äro lugna och lättskötta, huruvida omgifningen är benägen att behålla de stillsamma i hemmen o. s. v. Dessutom har frågan en rent ekonomisk sida, enär afgiften för tredje klassens patienter å statens vårdanstalter är så billig, att det blir en besparing för enskilde och kommuner att få medellösa personer derstädes intagna.

Förhållandena i andra länder äro så vexlande, att ej heller med ledning deraf kan göras någon tillförlitlig beräkning af antalet hos oss behöfliga platser. Då enligt uppgift t. ex. England har plats för nästan samtliga sina sinnessjuka, har Preussen deremot blott plats för 28,5 % af dessa. (Jemför Pelman i Eulenbergers Encyklopädie 1887). Den allmänna klagan öfver brist på platser å rikets hospital och asyler för deraf i behof varande sinnessjuka visar dock med visshet, att hospitalsväsendet ytterligare behöfver betydligt utvidgas och detta hufvudsakligen för vård af obotliga, det vill säga genom anordnandet af flera asyler.

*) Referent Medicinalrådet Bolling.

Utom ofvannämnda nybyggnader har öfverstyrelsen genom förändringar å redan befintliga hospital sökt bereda flera platser. Dessutom har Eders Kongl. Maj:t tillsatt en kommission, som inom kort torde kunna framlägga förslag till en större asyl för mellersta Sverige.

Under decenniet 1881—1890 hafva 3,663 män och 3,325 kvinnor blifvit å vårdanstalterna för sinnessjuka intagna, motsvarande de förra 52 % och de senare 48 % af samtliga intagna. Under de särskilda åren har förhållandet emellan antalet intagna män och kvinnor varit följande:

1881	.....	män	331	kvinnor	274
1882	.....	»	327	»	262
1883	.....	»	325	»	318
1884	.....	»	345	»	359
1885	.....	»	367	»	377
1886	.....	»	385	»	356
1887	.....	»	434	»	357
1888	.....	»	409	»	404
1889	.....	»	373	»	311
1890	.....	»	367	»	309

medeltal pr år män 366 kvinnor 333.

Ehuru antalet intagna sjuka är till en viss grad beroende af det olika antalet tillgängliga platser för män och kvinnor, torde den angifna olikheten icke kunna härledas uteslutande häraf.

Under 1886—1890 funnos i riket 6,304 män och 5,340 kvinnor, i medeltal för år, antecknade såsom sinnessjuka eller idioter.

Då befolkningsstatistiken utvisar att i riket finnes ett större antal kvinnor än män och ingen anledning gifves för antagandet att någon större motvilja skulle finnas för att sända kvinnor än män till hospitalen, är det troligt att sinnessjukdom härjat mer bland den manliga än den qvinliga befolkningen. Orsaken till detta förhållande torde kunna sökas dels uti de svårigheter och olyckshändelser som företrädesvis träffa den manliga befolkningen, kampen för utkomsten m. m., dels uti missbruket af rusdrycker, hvilket hufvudsakligen förekommer bland männen. I detta afseende finnes anmärkt, att bland de under decenniet intagna nära 7,000 sjuka, 453 missbrukat rusdrycker, eller ungefär 6 % af samtliga under denna tid intagna. Bland de orsaker, som gifva upphof åt sinnessjukdom, har ärftliga anlag en stor betydelse. Under decenniet har sinnessjukdom kunnat spåras bland de för sinnessjukdom intagnas slägt uti ungefär en tredjedel af samtliga intagna fall.

Den ålder, då sinnessjukdomen börjat, har vexlat. De relativt flesta bland de intagna hafva dock tillhört åldersklassen 21—30 år, i det ungefär en tredjedel insjuknat vid denna ålder.

Uti årsberättelserna har bland annat anförts den procent af vårdade eller intagna som tillhört jordbrukande befolkningen. Sålunda utgjorde procenten af denna del af befolkningen, i förhållande till samtliga vårdade eller intagna, de särskilda åren 40.1 %, 45.5, 48.4, 50.1, 48.7, 43.0, 41.1, 45.1, 41.5, 43.8. Ett stort antal af de å hospitalen vårdade tillhör således denna del af samhället. Jordbrukarne utgöra också en betydlig del af rikets folkmängd. För år 1880 utgjorde de 2,342,994, under det att rikets hela folkmängd detta år var 4,565,668; således mer än hälften, ett förhållande som sannolikt sedan dess föga förändrats. Då ett enda år de intagna jordbrukarnes antal uppgått till fullt hälften af alla intagna, men vanligen på långt när ej uppgått dertill,

följer häraf, att sinnessjukdom förekommer mera sällan bland den jordbrukande befolkningen än bland öfriga samhällsklasser.

Liknande är förhållandet mellan sinnessjukdoms förekomst på landsbygden och i städerna. Under det gångna decenniet har hvarje år antalet af de intagna, som tillhörde landsbygden, vexlat mellan 66 å 73 % af alla intagna eller uppgått till ungefär $\frac{2}{3}$ af dessa. Enligt befolkningsstatistiken för 1880 funnos å landsbygden 3,875,237 personer och i städerna 690,431, d. v. s. ungefär $\frac{5}{6}$ af befolkningen voro boende på landsbygden och $\frac{1}{6}$ boende i städerna. Af denna jemförelse framgår likaledes, att landtbefolkningen relativt till folkmängden varit mindre i behof af vård å hospital än stadsbefolkningen, beroende antagligen detta på en relativt mindre allmän förekomst af sinnessjukdom å landsbygden.

Tillfriskningsprocenten af alla vårdade har vexlat mellan 7.5 % och 9.8 % under de olika åren, dödlighetsprocenten mellan 3.5 % och 5.3 %.

Sedan år 1882 hafva förändrade formulärer för årsrapporters afgifvande från hospitalen varit föreskrifna, hvarigenom en bättre öfversigt vunnits öfver åtskilliga förhållanden rörande de sinnessjuka. Sålunda framgår af jemförelsen emellan gifta och ogifta som blifvit intagna åren 1882—1890 att 66 % varit ogifta och 34 % gifta. De flesta af de under dessa år intagna hafva lidit af enkel sinnessjukdom. *Ursinne* har föranlett de flesta intagningar (2,118). Dessutom har *tungsinne* förekommit i 1,862 fall, *förryckthet* i 1,374, *svagsinnet* i 600. Under det antalet sjuka, som intagits för tungsinne, ursinne och svagsinnet, varit ungefär lika stort de särskilda åren, ehuru med en liten stegring de år, då samtliga intagnas antal varit större än vanligt, har antalet sjuka, som intagits för förryckthet, allt mer och mer ökat. Af de för tungsinne intagna har 40 % utgjorts af män, 60 % af kvinnor, för ursinne 47 % män, 53 % kvinnor, för svagsinnet 57 % män, 43 % kvinnor, för förryckthet 64 % män, 36 % kvinnor. Det har således visat sig att männen lidit i högre grad af förryckthet än kvinnorna, dessa deremot mera af tungsinne. Ursinne har förekommit nära lika mycket bland män och kvinnor, dock med en liten öfvervigt för kvinnorna.

Förhållandet under de särskilda åren har varit följande:

	Tungsinne.		Ursinne.		Förryckthet.		Svagsinnet.	
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.
1882	87	101	101	101	53	32	29	21
1883	73	105	112	132	60	38	38	30
1884	66	139	113	125	84	44	46	36
1885	89	143	117	137	77	53	40	34
1886	81	143	124	110	98	56	42	29
1887	107	123	121	133	115	57	39	30
1888	83	136	109	156	126	59	39	38
1889	88	100	99	114	100	64	34	24
1890	77	121	106	108	106	52	33	18
Summa	751	1,111	1,002	1,116	819	455	340	260
	40 %	60 %	47 %	53 %	64 %	36 %	57 %	43 %

Under åren 1881—1890 hafva 348 blifvit intagna för sinnessjukdom med förflamning, af hvilka 302 voro män och 46 kvinnor, således 87 % män och 13 % kvinnor af samtliga för denna sjukdom intagna. Uti 31 % af dessa fall har föregående syfilis kunnat konstateras. I afseende på dessa sjukas yrke finnes

angifvet att 79 voro handverkare och näringsidkare, 64 handlande, banktjenstemän och kapitalister, 25 militärer, 28 civila embetsmän och enskilde tjenstemän, 21 enskilde tjenare, daglönare ej tillhörande jordbruksklass, 19 daglönare af jordbruksklass, 16 sjöfartsidkare, fiskare och lotsar, 13 prester och lärare, 12 bönder och jordtorpare, 10 vaktbetjente, 8 fabrikanter och bruksidkare, 7 ingenjörer, 6 jernvägsbetjente, 5 jordbrukare af ståndspersonsklass, 5 läkare, 5 fabriksarbetare, 4 litteratörer, 3 vetenskapsidkare och universitetslärare, 2 farmaceuter, 2 studerande, 1 konstnär, 6 fattighjon, 6 hade obekant yrke.

De för sinnessjukdom med förklamation intagnas antal har under de särskilda åren uppgått till 3·6 % å 7·3 % af alla under året intagna.

De för sinnessjukdom med fallandesot intagna hafva under de särskilda åren utgjort 1·6 % å 2·8 % af samtliga under decenniet intagna.

Bland de å vårdanstalterna vid decenniets slut närvarande hade 84 % vistats å hospital längre tid än två år, 40 % hade vistats der öfver 10 år. Ehuru Lunds asyl, som öppnades 1891, kunnat upptaga en del af de sinnessjuka, om hvilkas förbättring ingen förhoppning fanns, återstå dock å hospitalen många likadana, som upptaga plats derstädes och försvåra upptagandet af nyss insjuknade.

Totalutgifterna för hospitals underhåll uppgingo år 1881 till 991,886 kronor 86 öre, och hafva småningom stigit, samt uppgingo 1890 till 1,585,103 kronor 65 öre.

Beräknas omkostnaden för egentliga sjukvården genom att fråndraga omkostnaden för byggnader, reparationer, jordområde och utskylder samt dividera den sålunda erhållna återstående summan med antalet underhållsdagar, erhålles omkostnaden för sjukvård åt hvarje sjuk dagligen. Denna uppgick

År	Utgång	Omkostnaden för utspisning åt hvarje sjuk dagligen uppgick till
år 1881	till 1 krona 21·5 öre.	48·2 öre.
» 1882	» 1 » 39·7 »	51·4 »
» 1883	» 1 » 23·3 »	48·7 »
» 1884	» 1 » 20·6 »	48·7 »
» 1885	» 1 » 16·2 »	42·0 »
» 1886	» 1 » 14·9 »	42·6 »
» 1887	» 1 » 12·2 »	39·1 »
» 1888	» 1 » 12·2 »	37·0 »
» 1889	» 1 » 21·0 »	43·6 »
» 1890	» 1 » 18·0 »	39·5 »

Af det ofvan anförda framgår, att från och med 1884 ett ständigt sjunkande af omkostnaden för sjukvården egt rum ungefär likformigt med sänkningen i priset för utspisningen. Med år 1889 inträdde en liten stegring i priset samtidigt med den prisförhöjning på lifsförnödenheter, som vid denna tid inträffade, dock gick ej under åren 1889 och 1890 priset för dag och person till samma höga belopp som i början af decenniet.

Att den hufvudsakligen genom ökad täflan vunna minskningen i kostnaderna för utspisningen betydligt inverkar äfven på totalkostnaden, synes af följande beräkning. Kostnaden för utspisningen minskades från och med 1885 till och med början af 1889 (då de höjda brödprisen ökade kostnaden), från 48·7 % till 37·0 och således med 11·7 öre för dag, hvilket för 924,770

underhållsdagar under 1889 gör en besparing på 108,198 kronor 9 öre.

Berättelse för år 1891.

1. Sjukvården.

Antalet befintliga sjukplatser. Föregående årets redogörelse upptog vid samma års slut befintliga sjukplatser till 2,625. Vid slutet af år 1891 har antalet platser kunnat beräknas till 3,321 eller 696 mera än föregående år, deraf på den under året öppnade asylen i Lund komma 684 platser, 10 å Kristinehamns hospital, och 2 å Upsala hospital.

Qvarliggande sjuka från 1890. Vid redovisningsårets början funnos å samtliga anstalter 2,604. Af dessa voro 1,367 män och 1,237 kvinnor, motsvarande förra 52·5 %, de senare 47·5 % af samtliga qvarliggande. Vid början af 1890 voro å samtliga anstalter qvarliggande 2,556.

Intagna under år 1891. Antalet intagna har varit 1,207, nämligen 642 män och 565 kvinnor, motsvarande de förra 53·2 %, de senare 46·8 % af alla intagna. Under år 1890 intogos å samtliga anstalter 676, således 531 mindre än under 1891. (Af dessa kommo 449 på Lunds asyl). De under år 1891 intagna utgjorde 31·7 % af de under samma år vårdade.

Antalet vårdade under år 1891 har utgjort 3,811 nämligen 2,009 män och 1,802 kvinnor, motsvarande de förra 52·6 %, de senare 47·4 % af samtliga vårdade. Under år 1890 vårdades 3,231, således 580 mindre än under redovisningsåret.

Afförda under år 1891 blefvo 820, nämligen 416 män och 404 kvinnor, motsvarande de förra 50·7 % och de senare 46·3 % af samtliga afförda. Under år 1890 affördes 627, således 193 mindre än under redovisningsåret. Jemförelsen mellan intagna och afförda visar, att 387 flera blifvit intagna än afförda.

Qvarliggande till år 1892 voro 2,991, nämligen 1,593 män och 1,398 kvinnor, resp. 53·3 % män och 46·7 % kvinnor. Från 1890 till 1891 qvarlåg 2,604; för år 1891 har således antalet qvarliggande ökats med 387.

Beträffande olika sjukdomsformer hos de under året intagna utvisar tab. 2 följande:

Tungsinne förekom hos 242 hvaraf 80 män och 162 kvinnor, resp. 33·1 % och 66·9 %. De för tungsinne intagna manliga patienterna utgjorde 12·5 % af alla intagna män, de för tungsinne intagna kvinnorna utgjorde 28·7 % af alla under året intagna kvinnor.

Ursinne förekom hos 254, deraf 124 män och 130 kvinnor, resp. 48·8 % och 51·2 %. De för ursinne intagna manliga patienterna utgjorde 19·3 % af alla intagna män, de för ursinne intagna kvinnorna utgjorde 23·0 % af alla intagna kvinnor.

Förryckthet förekom hos 214, deraf 143 män och 71 kvinnor, respektive 66·8 % och 33·2 %. Af alla intagna män utgjorde de för förryckthet intagna 22·3 %, af alla intagna kvinnor utgjorde de för förryckthet intagna 12·8 %.

Svagsinnet förekom hos 372, deraf 199 män och 173 kvinnor, respektive 53·5 % och 46·5 %. Af alla intagna män voro 31·0 % och af alla intagna kvinnor 30·6 % intagna för svagsinnet.

Sinnessjukdom med förklamation förekom hos 33, deraf 27 män och 6 kvinnor, respektive 81·8 % och 18·2 %. Af alla in-

tagne män utgjorde de för dementia paralytica intagna 4.2 %; af alla intagna kvinnor utgjorde de för denna sjukdom intagna 1.1 %.

Sinnessjukdom med fallandesot förekom hos 51, deraf 38 män och 13 kvinnor, respektive 74.5 % och 25.5 %. Af alla intagna män utgjorde antalet för sinnessjukdom med fallandesot intagna män 5.9 % och af alla intagna kvinnor antalet för samma sjukdom intagna kvinnor 2.3 %.

För *fånighet* blefvo 41 intagna, hvaraf 31 män och 10 kvinnor, respektive 75.6 % och 24.4 %. Procenttalet af de för denna sjukdom intagna män och kvinnor i förhållande till hela antalet intagna af hvardera könet var respektive 4.8 % och 1.7 %.

Af alla de intagna ledo 20.1 % af tungsinne,
 » » 21.1 % » ursinne,
 » » 17.7 % » förryckthet,
 » » 30.8 % » svagsinnet,
 » » 2.7 % » sinnessjukdom med förlamning,
 » » 4.2 % » sinnessjukdom med fallandesot,
 » » 3.4 % » fånighet.

Antalet å de särskilda anstalterna intagna patienter angifves i tab. 3. Förhållandet mellan de intagna och de vårdade uttryckes med följande procenttal för hvarje vårdanstalt. Lunds asyl 100.0 %, Visby 37.2 %, Lunds hospital 33.1 %, Nyköping 26.2 %, Göteborg 25.9 %, Upsala 25.4 %, Holmehus 25.0 %, Stockholm 22.2 %, Kristinehamn 21.0 %, Hernösand 20.5 %, Vadstena 16.2 %, Vexjö 15.8 %, Malmö 3.8 %.

Det höga procenttalet för Lunds asyl beror naturligtvis derpå, att asylen under årets lopp blef tagen i bruk.

Af de för *enkel sinnessjukdom* 1,082 intagna voro 546 män och 536 kvinnor, 89.6 % af alla intagna, 85.1 % af intagna män och 94.9 % af intagna kvinnor. Med hänsyn till de särskilda anstalterna blir förhållandet mellan intagna sjuka, med enkel sinnessjukdom behäftade, och alla intagna följande: Kristinehamn 100.0 %, Visby 100.0 %, Holmehus 100.0 %, Hernösand 96.5 %, Lunds hospital 94.8 %, Göteborg 93.7 %, Upsala 93.5 %, Vexjö 92.7 %, Vadstena 89.7 %, Stockholm 85.7 %, Nyköping 84.6 %, Lunds asyl 84.2 %, Malmö 57.1 %.

Under öfriga i samma tabell upptagna sjukdomskategorier förekommo inalles 125 fall, eller 10.4 % af samliga intagna sjuka.

Beträffande *åldern hos de intagna* har det visat sig (tab. 3), att förhållandet dermed är följande:

Under 15 år.	16—20.	21—25.	26—30.	31—35.	36—40.	41—45.	46—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0.5 %	3.7 %	9.6 %	15.2 %	13.3 %	14.2 %	11.5 %	10.6 %	16.0 %	4.1 %	1.3 %

Sjukdomens bestånd före intagningen har kunnat bestämmas för 1,190 bland de 1,207 intagna, således för 98.6 %. De olika beståndstiderna för desse 1,190 patienter hafva varit följande:

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	Öfver 5 år.
17.9 %	16.6 %	10.0 %	6.0 %	4.4 %	4.2 %	40.9 %

Således har ej ens en femtedel af dessa blifvit intagen inom 3 månader och föga öfver en tredjedel inom första året. Mer än

hälften har inkommit efter andra årets förlopp, således efter en tid då utsigterna för förbättring äro dåliga.

Antalet förutgångna anfall af sinnessjukdom före intagningen har kunnat bestämmas för 1,179 bland de 1,207 intagna, således för 97.7 %. De recidiverande fallen och de för första gången insjuknade förhålla sig som följer, dervid siffrorna angifva procent på samtliga intagna af förutgångna anfall:

Intet	Ett	Två	Tre	Fyra o. s. v.
75.8 %	13.1 %	3.9 %	2.3 %	4.9 %

De för första gången uppträdande fallen förhålla sig sålunda till återfallen såsom 75.8 till 24.2.

Den *ålder, då sinnessjukdom första gången uppträdt* bland de under år 1891 intagna sjuka, har i 9 fall ej kunnat utrönas. I alla öfriga är den anförd, hvarigenom visas (tab. 4) att de talrikaste fallen inträffat i ålder 21—25 år, dernäst under åldersperioden 26—30 år.

Med afseende på de *under året intagnas civilstånd* har det visat sig, att mer än dubbelt så många ogifta (812) mot gifta (356) förekommit.

Af de 33 med dementia paralytica behäftade sjuka funnos 18, nemligen 15 män och 3 kvinnor, som voro eller hade varit gifta; 11 nämligen 9 män och 2 kvinnor hade varit ogifta; ou 4 saknas uppgift. Af de gifta hade 10 barn.

Såsom tab. 5 närmare utvisar har *sinnessjukdom inom de intagnas slägt* kunnat spåras i 512 fall och nervsjukdom i 26 fall, hvilket gör respektive 42.4 % och 2.2 % af alla intagna. Sinnes- eller nervsjukdom har bland de under året intagna kunnat spåras i 8.0 % hos fader, i 9.4 % hos moder, i 0.8 % hos båda föräldrarna, i 8.5 % hos fadrens föräldrar eller syskon, i 7.3 % hos modrens föräldrar eller syskon, i 0.16 % hos båda föräldrarnas föräldrar eller syskon, i 10.4 % hos den sjukas syskon.

Utom nämnda mera indirekta sjukdomsorsaker eller ärftligheten finnas, enligt hvad tab. 6 närmare utvisar, *särskilda sjukdomsorsaker* angifna i 870 fall bland de intagna. Dervid förekomma: missbruk af spritdrycker 98 gånger, olyckor och motgångar 82 gånger, religiös inflytelse 75 gånger, kärlek 67, själfbefäckelse 58, häftig sinnesrörelse 57, psykisk eller kroppslig öfveranstängning 54, husliga bekymmer 46, skador å hufvudet 42, febrar 39, barnsäng 32, inflammation af hjernan och dess hinnor 22, fattigdom, elände (pauperism) 21, syfilis och oordentligt lefnadssätt hvardera 17 gånger, vanvårdad uppfostran 14, digifning och blodbrist eller bleksot hvardera 12 gånger, hafvandeskap 11, influensa epidemica 10 o. s. v.

Såsom *orsak till sinnessjukdom med förlamning* förekommer syfilis 16 gånger, öfveranstängning 6 gånger, missbruk af spritdrycker 4 gånger, olyckor och motgångar 3 gånger o. s. v.

Tab. 7 upplyser angående *de intagnas stånd och yrke* att det öfvervägande flertalet tillhört de jordbrukande klasserna. Om nämligen till dessa hänföres ej blott jordbrukande ståndspersoner och bönder samt jordtorpare utan äfven tjenare och daglönare af jordbruksklass uppgår antalet af hithörande intagna till 527, d. ä. 43.7 % af alla intagna. Af öfriga stånd och yrken äro handverkare och näringsidkare företrädda af 187 sjuka, enskild betjening och daglönare icke tillhörande jordbruksklass af 157, handlande af 45, fattighjon af 42, sjöfartsidkare af 41, fabriksarbetare af 37, militärer af 36, civila em-

bets- och enskilde tjenstemän af 28, skolorngdom och studerande af 24 o. s. v.

Af de för *dementia paralytica* intagna voro 7 handverkare, 5 handlande, lika många enskild betjening och daglönare, icke tillhörande jordbruksklass, 3 konstnärer, 2 skolorngdom och studerande, samt lika många respektive militärer, civile embets- och enskilde tjenstemän samt ingenjörer och tekniker o. s. v.

Såsom närmare framgår af tab. 8 voro af de intagna 829 bosatta på landet och 378 i stad, motsvarande respektive 68·7 % och 31·3 % af alla intagna. Bland länen kom det största antalet (152) från Malmöhus län, det minsta (11) från Norrbottens län.

Af tab. 9 framgår att inalles 197, nemligen 96 män och 101 kvinnor afförts från anstalterna såsom *tillfrisknade*. Alla hade vårdats för enkel sinnessjukdom utom 2 män som vårdats för sinnessjukdom med fallandesot. Enär antalet för enkel sinnessjukdom vårdade under året uppgått till 3,477 (enligt hoplagda uppgifterna härom i tab. 1 af resp. läkares årsberättelser), utgör sålunda de från enkel sinnessjukdom tillfrisknade 5·7 % af alla för enkel sinnessjukdom under 1891 vårdade. Under år 1890 uppgick denna procent till 8·0 %, under 1889 till 8·1 %, under 1888 till 9·9 % och 1887 till 9·3 %. Hela antalet tillfrisknade i förhållande till hela antalet vårdade utgjorde 5·2 % eller 2·3 % mindre än under föregående två år, då hela antalet tillfrisknade i förhållande till hela antalet vårdade utgjorde 7·5 %. Å de olika anstalterna har tillfriskningsprocenten aftagit i följande ordning: Visby 13·9 %, Holmehus 12·5 %, Nyköping 12·1 %, Lunds hospital 9·6 %, Upsala 8·5 %, Göteborg 6·2 %, Stockholm 5·8 %, Kristinehamn 5·0 %, Vexjö 2·7 %, Hernösand 2·5 %, Vadstena 1·9 %, Malmö 0, Lunds asyl 0.

Hvad beträffar de tillfrisknades ålder framgår af tab. 9 att 7·1 % voro 16—20, 10·7 % voro 21—25, 19·8 % voro 26—30 år, 13·2 % voro 31—35, 13·2 % voro 36—40 år, 6·1 % voro 41—45 år, 11·2 % voro 46—50 år, 16·2 % voro 51—60 år och 2·5 % voro 61—70 år.

I afseende på de tillfrisknades *vistelsestid inom hospitalet* stälde sig förhållandet sålunda, att 71·6 % vistats der mindre än ett år, 16·2 % under 1—2 år, 5·6 % under 2—3 år, 2·5 % under 3—4 år, 1·6 % under 4—5 år och 2·5 % öfver 5 år.

Sjukdomens bestånd från dess uppkomst har för de under året tillfrisknade varit mindre än 3 månader för 15·7 % af samtliga tillfrisknade, 3—12 månader för 41·1 %, 1—2 år för 25·8 %, 2—3 år för 8·9 %, 3—4 år för 1·0 %. 4—5 år för 4·0 %, öfver 5 år för 3·0 % och okänt för 0·5 %.

Tab. 10 redogör för *tillfriskningsprocenten beträffande de för enkel sinnessjukdom intagna, omfattande såväl hvar och ett af de senast förflutna 10 åren, som ock den sammanlagda tiden af en hel 10-årsperiod* med särskildt afseende derpå, om sjukdomen egt bestånd under eller öfver 2 år före intagningen. Af denna tabell visar sig, att medeltalet af tillfriskningsprocenten för åren 1882—1891 för sjuka, som intagits å hospitalen inom 2 år efter sjukdomens uppkomst, uppgick till 46·2 % under det berörde procent för sjuka, hvilkas sjukdom egt bestånd mer än 2 år före intagningen, icke gick till mer än 9·2 %.

Enligt hvad tab. 11 närmare utvisar, utgjorde antalet å anstalterna *aflidna* under 1891 tillsammans 126, deraf 76 män och 50 kvinnor, d. v. s. 3·3 % af alla vårdade, 3·8 % af vårdade män och 2·8 % af vårdade kvinnor. Motsvarande tal för 1890 ut-

gjorde 3·7 %, 4·3 % och 3·0 %. För 1889 var mortalitetsprocenten 3·7 %, 4·1 % och 3·1 %. Af de aflidna vårdades 65·0 % för enkel sinnessjukdom, 22·2 % för sinnessjukdom med förlamning, 6·4 % för sinnessjukdom med fallandesot, 6·4 % för fänighet. Beräknas dödlighetsprocenten i de olika sjukdomarne (efter antalet vårdade i de olika sjukdomsformerna, resp. 3·477, 83, 153 och 98) finnes den vara i enkel sinnessjukdom 2·4 %, i sinnessjukdom med förlamning 33·7 %, i sinnessjukdom med fallandesot 5·2 % och i fänighet 8·2 %.

Förhållandet mellan antalet aflidne och antalet vårdade å de olika anstalterna var följande: Holmehus 0·0 %, Hernösand 0·7 %, Kristinehamn 1·1 %, Upsala 2·2 %, Vadstena 2·4 %, Lunds asyl 3·3 %, Göteborg 3·7 %, Lunds hospital 3·8 %, Vexjö 3·8 %, Nyköping 4·0 %, Malmö 4·4 %, Visby 4·6 %, Stockholm 6·6 %.

Utaf de aflidne hade 52 eller 41·3 % vistats å anstalten mindre än ett år, 46 eller 36·5 % 1—5 år, 11 eller 8·7 % 6—10 år, 7 eller 5·6 % 11—15 år, 3 eller 2·3 % 16—20 år och 7 eller 5·6 % öfver 20 år.

Bland *dödsorsakerna* intaga lungsjukdomarne förnämsta rummet, i det å anstalterna 32 dödsfall utaf akuta och kroniska lungsjukdomar samt 23 af lungtuberkulos förekommit, utgörande detta 43·6 % af samtliga dödsfall, under det att dödsfall i följd af sjukliga förändringar i hjernan och dess hinnor, deri inbegripna de sjukliga förändringarne, som förekomma i *dementia paralytica*, endast inträffat 21 gånger, motsvarande 16,6 %. Dessutom hafva 3 fall af vådadöd och 3 fall af självmord förekommit, hvaraf 2 genom hängning.

Af *tillfälliga sjukdomar* hade enligt hvad tab. 12 närmare utvisar tillsammans 934 varit angripna, motsvarande 24·5 % af alla vårdade. Under år 1890 var sjuklighetsprocenten 34·1 %.

Enligt hvad tab. 13 närmare utvisar har sjukdomens bestånd bland de vid årets slut närvarande 2,991 kunnat bestämmas för 2,866, d. v. s. för 95,8 % af hela antalet. Bland dessa hade sjukdomen egt bestånd mindre än 1 år för 7·8 %, 1—2 år för 7·5 %, 2—3 år för 7·4 %, 3—5 år för 13·0 %, 5—10 år för 23·7 %, öfver 10 år för 40,6 %.

Tab. 14 redogör för de vid årets slut å anstalterna befintliga sjukas fördelning med hänsyn till afgift. Häraf framgår att 129 eller 4·3 % tillhörde betalande i första klass, 354 eller 11·8 % betalande i andra klass, 2,337 eller 78·2 % betalande i tredje klass, hvarjemte 171 eller 5·7 % voro fria från afgift. Samma tabell visar att antalet i anstalterna vårdade kriminalpatienter eller sådana, hvilka äro åtalade eller dömda för straffbar handling vid årets slut utgjorde 176 (137 män och 39 kvinnor) eller 5,9 % af kvarliggande. Vid år 1890 års slut uppgick antalet hithörande patienter till 179 och vid samma tid 1889 till 178, år 1888 till 170 och år 1887 till 159.

Af kriminalpatienterna tillhörde 112, nämligen 91 män och 21 kvinnor sådana, hvilka icke kunnat i följd af sinnessjukdom fällas till ansvar för brottslig handling, 17 voro sinnessjuka ransakningsfångar och 47 straffångar, som under strafftiden blifvit sinnessjuka. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet vårdade kriminalpatienter till hela antalet vårdade på följande sätt:

Vexjö 10·5 %, Malmö 10·4 %, Göteborg 8·5 %, Lunds hospital 7·5 %, Visby 6·9 %, Vadstena 6·8 %, Hernösand 6·5 %, Stockholm 5·5 %, Kristinehamn 4·2 %, Nyköping 3·6 %, Upsala 3·2 %, Lunds asyl 3·0 %.

Det högsta relativa antalet hade sålunda Vexjö, det lägsta relativa antalet förekom på den nyinrättade asylen i Lund.

Af de 176 kriminalpatienterna hade följande brottsliga handlingar blifvit begångna, nämligen: mordbrand af 42, stöld och rån af 36, mord och dråp af 35, våld mot främmande person af 29, mord å anhöriga af 9, barnamord och mordförsök, hvartera af 8, våld mot anhöriga af 4, skadegörelse och hemfridsbrott af 3, bettlande och lösdrifveri af 2, delaktighet i mord, våldtäkt, försök till våldtäkt, blodskam och förfalskning, hvartera brottet begånget af 1 kriminalpatient.

Af tab. 15 framgår, att antalet underhållsdagar för de under året på anstalterna vårdade uppgick till 1,004,814. Medeltalet dagligen vårdade utgjorde alltså 2,753 mot 2,591 under år 1890.

Totalkostnaden för den egentliga sjukvården beräknad af hela kostnaden, med undantag af kostnaden för byggnader, reparationer, onera och utskylder, utgjorde 1,276,931 kronor 8 öre. Vid totalkostnadens fördelning på underhållsdagarna erhålles såsom totalkostnad för hvarje person och dag 1 krona 27 öre och för år 464 kronor, mot respektive 1 krona 18 och 429 kronor 97 öre under år 1890. Å de särskilda hospitalen har kostnaden för hvarje person och dag förhållit sig på följande sätt: Lunds hospital och asyl 1·53, Göteborg 1·52, Visby 1·35. Stockholm 1·34, Upsala 1·31, Kristinehamn 1·22, Hernösand 1,17, Nyköping 1·09, Vadstena 1·07, Vexjö och Malmö hvardera 1·03. Skillnaden mellan den dyraste och billigaste medelkostnaden (Lund samt Vexjö och Malmö) utgör 50 öre.

Läkemedelskostnaden för året uppgick vid samtliga anstalterna till 12,924 kronor 64 öre eller för hvarje sjuk för dag 1·3 öre och 4 kronor 7 öre i medelkostnad för hvarje person för år.

Såsom tabell 16 närmare utvisar, uppgick antalet vid anstalterna för sjukvården anställda tjänstemän och betjening till 366 (i hvilken summa dock icke inräknats de vid Lunds asyl anställda sjukvaktare och sjukvaktorskor, hvilkas antal under året ständigt ökats alltefter asylens beläggning och ännu vid årets slut icke uppnått den siffra som kan antagas blifva bestående). Om härifrån afräknas läkarepersonalen tillsammans 27, samt uppsyningsmän och föreständerskor, 25 personer, så återstår 314 såsom utgörande den egentliga vaktbetjeningen. Enär medeltalet sjuka för dag under året vid rikets anstalter uppgått till 2,573 (Lunds asyl afdragen), hade alltså hvar och en af betjeningen (Holmehus' 4 sjukvaktorskor afdragna) haft att tillse 8·03 sjuka. Å de olika anstalterna hade hvar och en af betjeningen haft att tillse följande antal sjuka: Stockholm 6·7, Visby och Kristinehamn å hvardera stället 7, Upsala 7·7, Hernösand 7·8, Vexjö och Göteborg å hvardera stället 8·4, Lunds hospital 8·7, Nyköping 9·3, Malmö 10·9 och Vadstena 11.

2. Självård och undervisning.

Allmän gudstjänst har hållits å statens hospital och asyler alla sön- och högtidsdagar under året, vanligen under form af högmessogudstjänst med sådan förkortning, att hela förrättningen icke upptagit mera tid än högst en timme. De sjuka hafva i allmänhet under gudstjensten förhållit sig stilla och uppmärksam. De gudstjänstbesökandes antal har, alltefter anstalternas storlek, vexlat mellan 15—20 ända till 60—100. Allmän nattvardsgång har hållits å de större anstalterna 2—4 gånger

årligen, hvaruti ett mindre antal kunnat deltaga. Passionspredikningar och bibelförklaringar hafva äfven å ett par anstalter hållits, hvarjemte äfven några vesper-gudstjenster förekommit. Allmän bön har förrättats hvarje morgon och afton, vanligen å afdelningarna af någon af betjeningen, undantagsvis af predikanten. Undervisningen har varit på det sätt ordnad, att den meddelats antingen under form af föreläsning öfver religionshistorien eller uppläsning af historiska berättelser m. m. med förklaring och samtal om det lästa, eller mera skolmessigt såsom öfning uti innanläsning, skrifning och räkning. Undervisningen har meddelats dels af predikanten dels af uppsyningsmannen. Bokförrådet å samtliga anstalterna har blifvit förökadt med 225 nya böcker, dels af andligt innehåll, dels innehållande berättelser ur folklifvet, reseskildringar, naturskildringar o. d. Billiga illustrerade böcker hafva blifvit inköpta och visat sig som särskildt eftersökta af sådana sjuka, som genom betraktelse af bilderna kunnat finna sysselsättning och förströelse, men ej kunna förmås till något arbete eller någon läsning.

3. De sjukas sysselsättningar och förströelser.

Under detta såsom föregående år hafva de sjuka erhållit sysselsättning, såvidt deras sjukdom sådant tillåtit. Göromälens omfattning synes bäst af följande sammandrag enligt öfverläkarnes årsberättelser:

Å *Stockholms hospital* har utförts 12,509 mans- och 9,685 qvindsdagsverken eller tillsammans 22,194;

å *Upsala hospital* 27,910 mans- och 14,902 qvindsdagsverken eller tillsammans 42,812;

å *Nyköpings hospital* 4,715 mans- och 4,314 qvindsdagsverken eller tillsammans 9,029;

å *Vadstena hospital* 20,117 mans- och 10,654 qvindsdagsverken eller tillsammans 30,771;

å *Vexjö hospital* 14,458 mans- och 11,400 qvindsdagsverken eller tillsammans 25,858;

å *Visby hospital* 4,767 dagsverken;

å *Malmö asyl* 12,416 mans- och 11,129 qvindsdagsverken eller tillsammans 23,545;

å *Lunds hospital* 22,421 mans- och 21,303 qvindsdagsverken eller tillsammans 43,724;

å *Lunds asyl* 7,655 mans- och 5,900 qvindsdagsverken eller tillsammans 13,555;

å *Göteborgs hospital* 10,528 mans- och 8,283 qvindsdagsverken eller tillsammans 18,811;

å *Kristinehamns hospital* 25,880 mans- och 17,307 qvindsdagsverken eller tillsammans 43,187;

å *Hernösands hospital* 9,439 mans- och 10,106 qvindsdagsverken eller tillsammans 19,545.

Männen hafva varit sysselsatta med jordbruksarbete, arbete i trädgård, ladugård och vedgård, planering och väganläggning, med skomakeri, skråreri, snickeri, måleri och smide, med handräkning af flera slag, drefplockning, mattflätning m. m. Qvinnornas sysselsättning har utgjorts af sömnad, väfnad, strumpstickning, spånad, kardning och häckling, handräkning vid tvätt, i kök och bageri, renhållning, arbete i trädgård m. m.

Såsom uppmuntran åt arbetande patienter hafva flitpenningar tilldelats dem till ett belopp af 5—15 öre, allt efter deras flit och särskilda arbetsskicklighet, hvilka penningar bokförts i

särskild motbok för hvarje patient och fått användas af dem sjelfva. En del af dessa medel uttagas och användas till inköp af något tillätligt njutningsmedel, såsom tobak eller kaffe eller till inköp af någon småsak, smärre klädespersedlar och prydnader; en del besparas. Dispositionen af dessa medel öfvervakas dock af öfverläkaren. Utom denna penningeuppmuntran erhålla arbetande patienter äfven en förbättring i kosten.

Huru viktigt än arbete och sysselsättning ansetts vara för de sjuka, både för att stärka deras kroppskrafter samt afleda deras sjukliga tankar, som ock för att afhålla den ledsnad och hemlängtan, som ofta angriper de sjuka, har dock ej försummats, att genom lämpliga och enkla förströelser inverka på dem. Härom yttrar öfverläkaren i Upsala följande: »Bland förströelser, som kunnat beredas anstaltens lugna och stillsamma sjuka, har läsning af tidningar och böcker haft den största användningen. Musikaliska underhållningar hafva visat sig vara af stort värde, och de sjuka, som deri kunnat deltaga, hafva yttrat synnerlig tacksamhet för det nöje, som derigenom blifvit dem beredt. Till förströelser, som lifligt uppfattas af de sjuka, böra äfven räknas de festliga tillställningar, som vid de större helgerna, såsom jul, påsk, pingst och midsommar anordnas, då patienterna bjudas på kaffe och vid julen äfven erhålla små julgåfvor, lämpade efter deras smak och efter de begränsade tillgångar, som härför kunna disponeras. Kunde förströelser användas i något större utsträckning, skulle derigenom ganska afsevärda fördelar kunna vinnas, ej blott för att motverka den eljest så plågsamma hemlängtan hos den sjuke, utan äfven för att befördra deras allmänna välbefinnande och snara tillfrisknande. Särskildt för det stora antalet kroniskt sjuka, som i allmänhet ej vidare äro mottagliga för den direkta sjukbehandlingen, skulle denna mera psykiska vård, helst om den kunde förenas med lämplig kroppsrörelse, utan tvifvel blifva af största värde».

Angående förströelsernas anordnande å Lunds hospital och asyl har öfverläkaren derstädes anført följande: »Julaftonen invigdes den stora festsalen i asylens förvaltningsbyggnad. Den af de båda bågglamporna och de tolf glödlamporna festligt upplysta salen var prydd med en stor julgran, och ett antal af omkring tvåhundra sjuka, ungefär hälften från hvardera anstalten, samt en mängd betjening var der samlade till dagens firande. Musik utfördes af anstaltens egen personal. De flesta tycktes hafva mycket roligt och några gåfvo i superlativa ordalag uttryck åt sin förtjusning. Något utbrott af sjuklig exaltation inträffade dock icke. Sedan hafva under innevarande år samqväm med musik m. m. varit anordnade i denna sal en gång i månaden. Deltagarnes antal har varit ungefär detsamma, som det var julaftonen, och deras glädje och belåtenhet har varit stor. De glädja sig dessutom efteråt och på förhand åt hvad som varit och skall komma. Ja, då man ser verkan af dessa små festligheter, måste man erkänna, att ett sannskyldigt behof genom dem blifvit fylt».

Omkostnaden för beredande af förströelse åt de sjuka bestrides dels af statsmedel dels hafva flere enskilda personer skänkt penningar. Särskildt omnämnes i detta hänseende baron Oscar Dicksons årliga gåfva af 500 kronor till de å Göteborgs hospital intagna sjukas förströelser.

Första klassens patienter hafva vanligen tillgång till piano och biljard samt äro mera vana vid sysselsättning med läsning

och skrifning o. d. Till någon annan kroppsrörelse än promenader kunna de väl sällan förmås. Å Upsala hospital finnes en liten slöjdverkstad anordnad för första klassens patienter, af hvilka dock endast en mindre del derstädes kunnat sysselsättas. Anstaltens parker och trädgårdar lemna tillfälle till promenader för de sjuka. Anlagda dammar, der vattenfåglar finnas och å ett ställe (Lunds hospital) anlagdt fasaneri bidraga i sin mån till de sjukas förströelse. Sjukafdelningarna börja alltmer att prydas med tafflor, vanligen inköpta för skänkta medel.

4. Byggnader, jordområden m. m.

Stockholms hospital: Den gamla varmvattensvärmeledningen är ersatt af uppvärmning med lågtrycksånga enligt Bechem & Posts system. De för detta uppvärmningssystem behöfliga pannor äro inrymda i de källarorum, der de gamla värmeledningspannorna varit belägna, hvilka rum apterats för ändamålet med förvaringsrum i deras omedelbara granskap för den kokes, hvarmed eldningen sker. Med uppvärmningen är en ventilation förenad på det sätt, att ren luft intages genom luckor i yttermuren, bakom derstädes placerade värmeelementer, som uppvärma den friska luften, innan den inströmmar i rummen. Den förbrukade luften utsuges genom luftrummor, som utmynna ofvanför taket. Under den varma årstiden befördras utsugningen genom i luftrumorna insatta ångelementer, som erhålla sin ånga från ångpannan vid köket. Denna ventilation afser omedelbart dagrum, korridorer och vestibuler, men endast medelbart sofrummen.

Upsala hospital: Den stora sugskorstenen i centralbyggnaden har blifvit förhöjd med 20 fot, för att derigenom dels erhålla starkare drag i ångpannornas eldstäder, dels förstärka utsugningen af luften från de närbelägna sjukafdelningarna.

Vadstena hospital: Till den beslutade cellbyggnaden vid qvinnoafdelningen och ekonomihuset hafva ytterväggar och tak blifvit uppförda, hvarjemte invändig rappning och inredning i cellpaviljongen blifvit verkställda så långt som väderleken det tillåtit.

Visby hospital: Under året har för hospitalet och Gotlands läns lasarett gemensamt anordnats en afloppsledning till hafvet. Dess ändamål är att från dessa anstalter afleda allt slask- och spillvatten samt delvis äfven regnvatten.

Kristinehamns hospital: Ett växthus af tegel samt en smedja af trävirke, invändigt reveterad, hafva blifvit uppförda. På qvinliga B-afdelningen 2 tr. upp har en större sofsal förändrats till 3 smårum och de på samma afdelning befintliga tvenne vaktrummen hafva inredts till sofrum för 2 å 3 patienter i hvardera, hvaremot nya betjeningsrum medels s. k. rabbitsväggar blifvit inredda på vinden öfver samma afdelning. Likaså hafva på så väl manliga som qvinliga-afdelningen de 1 tr. upp befintliga vaktrummen apterats till sofrum för patienter och rum för betjeningen blifvit inredda å motsvarande vindar. Dessa förändringar hafva äfven visat sig vara ändamålsenliga. För underlättande af transporter af ved, kol och kokes m. m. har en spårväg af 0.60 meters spårvidd enligt Decauvilles system blifvit anlagd från lastbryggan upp till vedboden, hospitalet m. m. — På förbättrande af trädgård och jordbruk har arbetats med all kraft och god framgång.

Lunds hospital och asyl: I början af året blef asylen färdig och öppnades för mottagande af patienter den 1 Maj. Inom hospitalets område hafva under året två nya byggnader uppförts, nämligen en större källare för rotfrukter och ett vedskjul för bageriets behof. Till byggnader torde ock kunna hänföras den fristående af beton förfärdigade, med bräder klädda och delvis i marken sänkta stora varmvattenbehållaren, som uppförts invid tvättinrättningen.

Följande viktiga, under år 1890 började förändringar inom hospitalets byggnader, hafva under året nått sin fullbordan:

De till införande af elektrisk belysning hörande arbeten;

Värme- och varmvattensledningars anläggande i B-paviljongerna samt inrättande af skölj- och torkrum derstädes; kökets utvidgning och förseende med tillräckligt antal grytor för båda anstalernas behof;

Tvättinrättningens apterande för flerdubblad verksamhet och förseende med nya maskiner och apparater;

Inrättandet af bageri i gamla verkstadshuset, sedan de vid asylen belägna verkstäderna börjat användas för båda anstalerna.

En mängd planerings- och planeringsarbeten äro äfven utförda, vägar anlagda. Jordbruket är utvidgadt, så att af rotfrukter för mathållningen endast ett mindre parti potatis behöft inköpas. Årets skörd har värderats till 8,335 kr. De största posterna hafva enligt öfverläkarens uppgift varit 1,944 kronor för potatis, 1,200 kr. 25 öre för hafre och 999 kr. för sockerbeter.

Piteå hospital: Samtliga grunderna till hela byggnadskomplexen hafva blifvit lagda samt till ekonomiafdelningen, äfvensom afdelningarna E D C och E' D' C' förde under tak och påbörjades under vintern inredningarna i desamma. Största delen af planeringsarbetena och i sammanhang dermed erforderliga dräneringsarbeten hafva under årets lopp utförts.

Förutom ofvan anförda större arbeten och förändringar hafva många mindre förändringar och reparationer blifvit utförda. Sammanlagda utgifterna för underhåll och förbättring af byggnader och gårdar uppgingo till 216,247 kr. 23 öre. Utgifterna för trädgård och jordbruk utgjorde 86,192 kr. 37 öre. Inkomsterna af trädgård och jordbruk äro bokförda till ett belopp af 84,047 kr. 74 öre.

5. Beklädnad, sängutredning och inventarier.

Kostnaden för inköp och underhåll af beklädnadspersedlar och sängkläder vid samtliga anstalerna uppgick under redovisningsåret till 107,201 kr. 9 öre. Fördelas denna summa på medeltalen under året dagligen vårdade (2,753), visar sig, att hvarje hela året upptagen sjukplats med afseende på dessa effekter i medeltal kostat 35 kr. 31 öre mot 49 kr. 52 öre år 1890 och 33 kr. 44 öre år 1889.

Utgifterna för inventarier uppgingo till 54,983 kr. 9 öre mot 162,319 kr. 68 öre år 1890 och 45,416 kr. 65 öre år 1889.

För utredningen vid Lunds asyl har under detta år åtgått en summa af 89,705 kr. 62 öre.

6. Uppvärmning och lyshållning.

Utgifterna för uppvärmning och lyshållning uppgingo under år 1891 till 172,212 kr. 84 öre mot 149,716 kr. 25 öre under

Berättelse om hospitalen.

1890. Hvarje under redovisningsåret upptagen sjukplats har med afseende på uppvärmning och lyshållning således kostat i medeltal 62 kr. 55 öre mot 57 kr. 76 öre under 1890.

7. Mathållning och utspisning.

Mathållningen sker fortfarande medelst egen hushållning med undantag för Visby hospital, der mathållningen bestrides af Gotlands läns lasarett och omkostnaden fördelas på båda sjukvårdsinrättningarna i förhållande till patientantalet. Spisordningen har varit oförändrad.

Totalkostnaden för utspisning, omfattande icke blott utspisningen för de sjuka utan äfven kost för betjening och tjentemän, som åtnjuta denna förmån, utgjorde 576,135 kr. 7 öre mot 493,082 kr. 22 öre under år 1890.

Utspisningskostnaden, beräknad *endast för sjuka af alla klasser*, utgjorde 425,137 kr. 22 öre mot 373,008 kr. 69 öre för 1890 och 403,828 kr. 88 öre under 1889. Genom denna summas fördelning på underhållsdagarna erhålles medelkostnaden för hvarje sjuk *för dag*, nämligen 42·2 öre och *för år* 154 kr. 43 öre. Under år 1890 voro motsvarande tal 39·5 öre och 144 kr. 18 öre. Prisförhöjningen har antagligen förorsakats af den allmänna stegringen i priset på lifsförnödenheter under år 1891. Medelpriset för dag och person har å de olika anstalerna, uppställda i ordning efter prisbilligheten, varit följande: Vadstena 39·6 öre, Malmö 40·2, Kristinehamn 40·3, Vexjö 41·9, Göteborg 42·9, Upsala 43·6, Stockholm 44·0, Nyköping 44·4, Hernösand 50·0, Visby 62·6.

Skillnaden emellan det billigaste (Vadstena) och det dyraste (Visby) medelpriset har varit 23·0 öre.

8. Inkomster och utgifter för hospitals underhåll år 1891.

Redogörelse för till hospitals underhåll anvisade inkomster och utgifter återfinnes i tabb. 17 och 18 och ett sammandrag af samma års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel i tab. 19. Hufvudinkomsten var statsanslaget 1 million kr. Patientafgifterna uppgingo till 581,333 kr. 3 öre. Värdet af det, som patienterna förfärdigat, har endast till en högst ringa del beräknats.

Bland utgifterna förekommer under rubriken, diverse utgifter från Medicinalstyrelsens kassa, en utgiftspost å 89,705 kr. 62 öre för utredningen vid Lunds asyl.

9. Utrymme.

Antalet sjukplatser å vårdanstalterna för sinnessjuka utgjorde vid årets början, hvari då ingingo de å Holmehus privatanstalt befintliga 12 platser, 2,625 och vid årets slut 3,321.

Förökningen har hufvudsakligen kommit allmänna klassens patienter till godo. Antalet platser å första klass har ökats derigenom att ytterligare 2 platser eller tillsammans 26 platser å Upsala hospital kunnat beräknas.

Samma hospital har stundom kunnat emottaga ända till 420 patienter. Oaktadt 449 patienter kunnat intagas å den under året öppnade asylen i Lund innan årets slut, har efterfrågan

om plats å vårdanstalterna varit mycket stor. Till öfverstyrelsen hafva således under årets lopp öfversändts ej mindre än 282 ansökningar om plats, som ej kunnat genast beviljas af direktionen öfver de respektiva hospitalen, dit ansökningarna omedelbart insändts.

10. Sinnessjuka och idioter.

Tab. 20 utgör sammandrag af de uppgifter, hvilka det åligger vederbörande kyrkoherde att afgifva till respektive provinsial-, extra provinsial-, distrikts- och stadsläkare öfver de sinnessjuka och idioter, som tillhöra hvarje församling. Tabellen upptager de sinnessjukes antal till 7,678 och idioternas till 6,192 eller tillsammans 13,870. Af de sinnessjuka tillhörde 6,434 landsbygd och 1,244 stad samt bland idioterna 5,767 landsbygd och 425 stad. Af de sinnessjuka vårdades 2,308 å hospital eller asyl, 4,432 vårdades i enskildt hus, 73 å fattighus, 811 å läns-

lasarett. Af idioterna vårdades 5,257 i enskildt hus, 233 å enskild anstalt, 510 å fattighus, 7 å länslasarett, 185 å hospital eller asyl.

11. Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1891 hafva 64 patienter vid utskrifningen från hospital erhållit tillsammans 724 kronor, som öfverläkarne tilldelat dem af medel tillstälde af skyddsföreningen. Den till samtliga hospitalens öfverläkare under året för detta ändamål öfverlemnade summan har utgjort 600 kronor. Dessutom har till en behöfvande sinnessjuk i Stockholm öfverlemnats 75 kr. Till bestridande af dessa utgifter har skyddsföreningen dels haft årsafgifterna för 126 årligen betalande ledamöter, dels ock haft räntan af sitt kapital, som vid årets slut uppgick till 29,534 kr. 39 öre mot 28,728 kr. 87 öre vid 1890 års slut.

Underdånigst

AUG. ALMÉN.

EDV. EDHOLM.

D. M. PONTIN.

G. BOLLING.

R. A. WAWRINSKY.

Stockholm den 28 November 1892.

B I L A G O R.

A. Tabellbilagor.

Öfversigt öfver antalet *vårdade* å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1891.

Tab. 1.

1. Anstalt.	2. Antal befintliga sjukplatser vid årets början.	3. Qvarliggande sjuke från år 1890.			6. Intagne under år 1891.			9. Summa vårdade under år 1891.			12. Afförde under år 1891.			15. Qvarliggande till år 1892.		
		m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
Stockholms	270	146	123	269	35	42	77	181	165	346	59	50	109	122	115	237
Upsala	404	249	156	405	79	59	138	328	215	543	74	59	133	254	156	410
Nyköpings	114	55	55	110	18	21	39	73	76	149	16	22	38	57	54	111
Vadstena	360	171	182	353	36	32	68	207	214	421	37	30	67	170	184	354
Vexjö	220	115	104	219	23	18	41	138	122	260	27	23	50	111	99	210
Visby	30	15	12	27	8	8	16	23	20	43	7	7	14	16	13	29
Malmö	175	88	87	175	4	3	7	92	90	182	4	5	9	88	85	173
Lunds hospital	354	175	175	350	76	97	173	251	272	523	76	100	176	175	172	347
> asyl	—	—	—	—	266	183	449	266	183	449	12	4	16	254	179	433
Göteborgs	175	92	88	180	29	34	63	121	122	243	33	34	67	88	88	176
Kristinehamns	290	149	134	283	35	40	75	184	174	358	35	38	73	149	136	285
Hernösands	221	112	109	221	33	24	57	145	133	278	36	27	63	109	106	215
Holmehus ¹⁾	12	—	12	12	—	4	4	—	16	16	—	5	5	—	11	11
Summa	2,625	1,367	1,237	2,604	642	565	1,207	2,009	1,802	3,811	416	404	820	1,593	1,398	2,991

¹⁾ Privatanstalt.

Öfversigt öfver å de särskilda anstalterna för sinnessjukas behandling under år 1891 *intagne sjuke*.

Tab. 3.

1. Sjukdom.	2. A n s t a l t.														15. Summa intagne.	16. Ålder vid																					
	Stockholms.		Upsala.		Nyköpings.		Vadstena.		Vexjö.		Visby.		Malmö.			Lunds hospital.		Lunds asyl.		Göteborgs.		Kristinehamns.		Hernösands.		Holmehus.		Under fyrtio 15 år.		16-20.		21-25.		26-30.			
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.		m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.				
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	27	39	73	56	15	18	31	30	21	17	8	8	1	3	68	96	211	167	25	34	35	40	31	24	—	4	546	536	1,082	1	1	17	15	58	45	106	60
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	8	2	2	1	1	1	3	1	1	—	—	—	—	—	6	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	27	6	33	—	—	—	—	—	—	1	
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	—	1	3	2	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	33	9	—	—	—	—	—	—	—	—	38	13	51	1	—	1	—	2	2	7	5
Fånighet, <i>Idiotia</i>	—	—	1	—	2	2	1	1	—	—	—	—	3	—	2	—	22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	31	10	41	2	1	9	3	6	2	4	1
Summa	35	42	79	59	18	21	36	32	23	18	8	8	4	3	76	97	266	183	29	34	35	40	33	24	—	4	642	565	1,207	4	2	27	18	66	49	117	67
Procent	6.4		11.4		3.2		5.6		3.4		1.4		0.6		14.4		37.2		5.2		6.2		4.7		0.3		—		0.5		3.7		9.6		15.2		

Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytelser sinnessjukdomar kunna anses hafva uppkommit bland de å rikets samtliga Hospital under år 1891 *intagne*.

Tab. 6.

1. Antagliga orsaker.	2. Summa.			3. I n t a g n e.											
	m. qv. S:a.			Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i> .		Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i> .		Sinnessjukdom <i>epileptica</i> .		Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania</i> .		Förlamning, <i>Idiotia</i> .		6.	
				m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.
Våld, misshandel	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skador å hufvudet	33	9	42	30	9	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Inflammation af hjernan och dess hinnor	18	4	22	10	3	—	—	—	—	—	—	8	1	—	—
Staganfall	1	2	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Organiska hjernlidanden	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Chorea och Epilepsi	—	3	3	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Hysteri	—	7	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Febrar (typhus, typhoid, exanthematisk m. m.)	23	16	39	19	14	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—
Bleksot och blodbrist	2	10	12	—	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Syfilis	13	4	17	—	1	13	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Chancre	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menstrationsrubbingar (pubertets- och cessationsperioderna)	—	7	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sjukdomar i qvinliga sexualorganen	—	3	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hafvandeskap	—	11	11	—	10	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Barnsäng	—	32	32	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Digifning	—	12	12	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sjelfbefäckelse	50	8	58	46	8	1	—	—	2	—	1	—	—	—	—
Missbruk af spritdrycker	91	7	98	82	5	3	1	6	1	—	—	—	—	—	—
Oordentligt lefnadsätt	9	8	17	7	8	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Missbruk af tobak	8	1	9	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Öfveranstängning, psykisk, kroppslig	29	25	54	23	25	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Religiös inflytelse	25	50	75	23	50	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Kärlek	28	39	67	28	38	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Husliga bekymmer	19	27	46	17	27	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olycker och motgångar	46	36	82	43	36	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fattigdom, elände (pauperism)	6	15	21	6	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Häftig sinnesrörelse	20	37	57	19	37	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hemlängtan	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vanvårdad uppfostran	9	5	14	9	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brott	3	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fängelaelif, enkelt	3	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" i cell	2	2	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Influenza	3	7	10	3	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kronisk magkatarr	1	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blåskatarr	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diabetes	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kikhosta	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Reumatisk feber	—	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svaghet efter operation	—	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sömlöshet	4	7	11	4	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Solstyg	3	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärftligt anlag	29	30	59	29	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Missbruk af spritdrycker hos föräldrar	5	3	8	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dålig och hård behandling	5	1	6	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Utan känd orsak	224	189	413	188	173	4	2	21	8	16	6	—	—	—	—

Uppgift på de å rikets samtliga Hospital under år 1891 *intagnes* stånd och yrke.

Tab. 7.

1. Stånd och yrke.	2. S j u k d o m.														
	Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i> .			Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i> .		Sinnessjukdom <i>epileptica</i> .		Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania</i> .		Förlamning, <i>Idiotia</i> .		Summa.			
	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.	
Presterskap	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	6	
Lärare	6	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	16	22	
Skolungdom och studerande	21	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	23	1	24	
Civile embets- och enskilde tjänstemän	16	9	2	—	—	1	—	—	—	—	—	19	9	28	
Vaktbetjening	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	
Jernvägsbetjening	4	9	1	—	—	—	—	—	1	—	—	6	9	15	
Militärer	11	14	2	—	4	1	4	—	—	—	—	21	15	36	
Jurister utan tjänst, advokater	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	
Läkare	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3	
Farmaceuter	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
Barnmorskor	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	
Ingenjörer och tekniker	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	5	
Veterinär	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Konstnärer	1	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	8	
Sjöfartsidkare (sjömän, fiskare)	26	11	1	—	3	—	—	—	—	—	—	30	11	41	
Landbrukare af ståndapersonsklass	11	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	6	18	
Bönder och jordtorpare	101	118	—	1	8	2	10	—	—	—	—	119	121	240	
Fabriksidkare och bruksegare	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	7	
Fabriksarbetare	20	15	—	—	1	—	—	—	—	—	—	21	16	37	
Kapitalister	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	
Handverkare, näringsidkare	88	77	5	2	8	4	1	2	102	85	187	—	—	—	
Handlande	26	14	5	—	—	—	—	—	—	—	—	31	14	45	
Tjenare, daglönare af jordbruksklass	124	119	—	1	11	3	7	4	142	127	269	—	—	—	
Lapphustru	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Enskild betjening och daglönare icke tillhörande jordbruksklass	58	89	3	2	1	1	2	1	64	93	157	—	—	—	
Fattighjon	17	16	—	—	1	2	4	2	22	20	42	—	—	—	
Okänt yrke	3	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	5	1	6	
Summa	546	536	27	6	38	13	31	10	642	565	1,207	—	—	—	

Uppgift på de å rikets samtliga Hospital under år 1891 *intagnes* hemort.

Tab. 8.

1. Sjukdom.	2. Summa.			3. H e m o r t.																											
				4. L ä n.												5. Göteborgs och Bohus.															
				6. Stockholms stad.		7. Stockholms.		8. Upsala.		9. Södermanlands.		10. Östergötlands.		11. Jönköpings.						12. Kronobergs.		13. Kalmar.		14. Gotlands.		15. Blekinge.		16. Kristianstads.		17. Malmöhus.	
m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	546	536	1,082	32	52	12	18	19	29	17	14	18	16	16	9	11	15	21	16	8	8	13	7	29	37	53	84	10	17	32	33
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	27	6	33	10	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	—	4	—
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	38	13	51	3	1	2	1	3	—	—	—	3	—	1	1	—	2	3	1	—	—	1	—	3	—	5	—	—	—	1	—
Fånighet, <i>Idiotia</i>	31	10	41	—	2	1	—	2	—	5	2	3	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	4	1	3	2	—	—	—	—
Summa	642	565	1,207	45	58	15	19	25	29	22	16	25	17	17	11	12	17	26	17	8	8	14	7	36	38	65	87	11	17	37	33

1. Sjukdom.	2. H e m o r t.																														
	3. L ä n.																		4. Utrikes ort.		5. Okänd.		6. Land.		7. Stad.						
	8. Elfsborgs.		9. Skaraborgs.		10. Vermlands.		11. Örebro.		12. Västmanlands.		13. Kopparbergs.		14. Gagnefvs.		15. Västernorrlands.		16. Jämtlands.										17. Västerbottens.		18. Norrbottens.		
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Enkel sinnessjukdom, <i>Isania simplex</i>	23	22	20	17	39	29	25	17	22	13	36	32	29	19	29	20	12	2	11	8	9	2	—	—	—	—	393	353	153	183	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3	18	3	
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	2	1	2	—	1	4	—	1	1	2	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	8	11	5		
Fånighet, <i>Idiotia</i>	1	—	—	1	4	—	—	—	2	—	1	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	8	3	2		
Summa	26	23	22	18	44	30	29	17	26	15	39	34	31	19	33	22	14	2	11	8	9	2	—	—	—	457	372	185	193		

Öfversigt öfver de å samtliga anstalter för sinnessjukes

Tab. 9.

1. Sjukdom.	2. A n s t a l t.															3. Summa tillfrisknade.			4. Å l -																		
	5. Stockholms.		6. Upsala.		7. Nyköpings.		8. Västerna.		9. Vexjö.		10. Visby.		11. Malmö.		12. Lunds hospital.				13. Lunds asyl.		14. Göteborgs.		15. Kristinehamns.		16. Hernoands.		17. Holmehus.										
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.							
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	9	11	27	18	8	10	6	2	3	4	2	3	—	—	22	28	—	—	9	6	6	12	2	5	—	2	94	101	195	—	—	8	6	9	12		
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	
Fånighet, <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	9	11	28	18	8	10	6	2	3	4	3	3	—	—	22	28	—	—	9	6	6	12	2	5	—	2	96	101	197	—	—	8	6	9	12		

Uppgift på tillfriskningsprocenten bland de under de 10 *sista åren* å rikets samtliga hospital intagne sjuke, som lidit af enkel sinnessjukdom.

Tab. 10.

1. Intagningsår.	2. Sjukdomens bestånd före intagningen.	3. Intagne.			4. Tillfrisknade.			5. Procent tillfrisknade.		
		m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
		1882	{ Under 2 år	184	202	386	93	100	193	50·5
	{ Öfver 2 år	83	54	137	12	3	15	14·5	4·7	10·9
1883	{ Under 2 år	191	228	419	89	124	213	46·6	54·4	50·8
	{ Öfver 2 år	89	76	165	11	12	23	12·4	15·8	13·9
1884	{ Under 2 år	200	241	441	78	113	191	39·0	46·9	43·3
	{ Öfver 2 år	97	102	199	7	12	19	7·2	11·8	9·6
1885	{ Under 2 år	220	289	509	125	154	279	56·8	53·3	54·8
	{ Öfver 2 år	98	69	167	10	6	16	10·2	8·7	9·6
1886	{ Under 2 år	235	263	498	113	143	256	48·1	54·4	51·4
	{ Öfver 2 år	112	68	180	16	7	23	14·3	10·3	12·8
1887	{ Under 2 år	267	266	533	112	123	235	41·6	46·1	44·1
	{ Öfver 2 år	114	75	189	14	6	20	12·3	8·0	10·6
1888	{ Under 2 år	272	292	564	127	128	255	46·7	43·8	45·2
	{ Öfver 2 år	84	90	174	6	12	18	7·1	13·3	10·3
1889	{ Under 2 år	219	215	434	110	108	218	50·2	50·2	50·2
	{ Öfver 2 år	107	85	192	11	1	12	10·3	1·2	6·2
1890	{ Under 2 år	233	232	465	109	98	207	46·8	42·2	44·5
	{ Öfver 2 år	99	70	169	5	4	9	5·1	5·7	5·3
1891	{ Under 2 år	215	285	500	61	85	146	28·4	29·8	29·2
	{ Öfver 2 år	125	84	209	5	3	8	4·0	3·6	3·8
	Summa { Under 2 år	2,236	2,513	4,749	1,017	1,176	2,193	45·5	46·8	46·2
	{ Öfver 2 år	1,008	773	1,781	97	66	163	9·6	8·5	9·2
	Summa summarum	3,244	3,286	6,530	1,114	1,242	2,356	34·3	37·8	36·1

behandling under år 1891 *tillfrisknande*.

d e r.												Vistelsetid inom hospitalet.						Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst.									
19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.						
26—30.	31—35.	36—40.	41—45.	46—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.	Under 1 år.	1—2.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okändt.						
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.				
22	17	12	14	11	14	8	4	8	13	12	20	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
22	17	12	14	12	14	8	4	9	13	12	20	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—					

Berättelse om hospitalen.

Tab. 11.

Öfversigt öfver de å samtliga anstalter för

Table with columns for disease types (Sjukdom), institutions (Anstalt), age groups (Ålder), and patient counts (Vistelsetid). Rows include various mental and physical conditions like 'Enkel sinnessjukdom, Insania simplex' and 'Fähighet, Idiotta'.

Tab. 12. Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland de å rikets samtliga hospital vårdade under år 1891.

Table with two main sections for 'Tillfälliga sjukdomar' (Accidental diseases). Each section has columns for disease names and a grid for patient counts (m, qv, S.a.) across different categories.

Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1891.

Tab. 15.

Anstalt.	Antal sjukplatser vid årets slut.	Antal underhållsdagar.	Medeltal sjuke för dag.	5. Utspisningskostnad (för de sjuke).						6. Läkemedelskostnad.						7. Totalkostnad för sjukvården.							
				Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.			
				Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.
				Stockholms	270	90,285	247	39,725	40	—	44 ⁰	160	60	1,353	81	—	1 ⁵	5	07	121,754	24	1	34
Upsala	406	152,433	417	66,645	70	—	43 ⁶	159	82	3,439	49	—	2 ²	8	25	199,274	03	1	31	477	87		
Nyköpings	114	41,040	112	18,224	—	—	44 ⁴	162	10	608	96	—	1 ⁵	5	40	44,848	71	1	09	398	87		
Vadstena	360	128,897	353	50,989	45	—	39 ⁶	144	40	1,571	79	—	1 ²	4	45	137,271	26	1	07	389	64		
Vexjö	220	79,634	218	33,406	10	—	41 ⁹	153	22	381	11	—	0 ⁵	1	75	82,045	36	1	03	376	05		
Visby	30	10,310	28	6,452	71	—	62 ⁶	228	49	103	40	—	1 ⁰	3	66	13,893	51	1	35	491	98		
Malmö	175	63,471	174	25,537	48	—	40 ²	146	86	472	69	—	0 ⁷	2	72	65,435	90	1	03	376	29		
Lunds hospital	354	127,534	349	76,379	96	—	39 ⁵	144	38	2,540	10	—	1 ³	4	80	296,146	29	1	58	559	82		
» asyl	684	2) 65,663	180																				
Göteborgs	175	64,184	176	27,036	73	—	42 ¹	141	73	901	23	—	1 ⁴	5	11	97,810	51	1	52	556	19		
Kristinehamns	300	102,034	280	41,077	69	—	40 ³	146	95	1,145	39	—	1 ¹	4	10	124,042	92	1	22	443	75		
Hernösands	221	79,329	217	39,662	—	—	50 ⁰	182	50	406	67	—	0 ⁵	1	87	94,408	35	1	17	434	41		
Holmehus'	12	1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Summa	3,321	1,004,814	2) 2,753	425,137	22	—	42 ²	154	43	12,924	64	—	1 ³	4	07	1,276,931	08	1	27	464	—		

1) Rapporten innehåller ej uppgift härom.

2) Denna siffra har erhållits genom att dividera förra kolumnens slutsumma med 365, icke genom addition af ofvanstående medeltal.

3) Anstalten öppnades den 1 Maj.

Uppgift på de vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för den egentliga sjukvården anstälde tjenstemän och betjening.

Tab. 16.

1.	2. Överläkare.	3. Asylläkare.	4. Underläkare.	5. Biträdande läkare.	6. Annanenser.	7. Uppsyningsmän.	8. Förestånderskor.	9. Sjukvårdare.	10. Sjukvårderskor.	11. Medeltal sjukplatser dagligen året om upplagda.	12. Medeltal sjuke för dag för hvar och en af sjukbetjeningen.
Stockholm	1	—	—	1	1	1	1	15	22	247	6 ⁷
Upsala	1	—	—	2	—	1	1	32	22	417	7 ⁷
Nyköping	1	—	—	—	—	1	1	7	5	112	9 ³
Vadstena	1	—	—	1	—	1	1	15	17	353	11 ⁰
Vexjö	1	—	—	1	—	1	1	13	13	218	8 ⁴
Visby	1	—	—	—	—	1	1	2	2	28	7 ⁰
Malmö	1	—	—	1	—	1	1	8	8	174	10 ⁹
Lunds hospital	1	1	2	—	—	1	1	20	20	349	8 ⁷
» asyl											
Göteborg	1	—	—	1	—	1	1	12	9	176	8 ⁴
Kristinehamn	1	—	—	1	—	1	1	20	20	280	7 ⁰
Hernösand	1	—	—	1	—	1	1	14	14	217	7 ⁸
Holmehus	1	—	—	—	—	—	1	—	4	2)	—
Summa	12	1	2	10	2	12	13	158	156	2,573	8 ³

1) Inga exakta siffror kunna uppgifvas, enär asylen under året så småningom fyllts.

2) Rapporten innehåller icke uppgift härom.

Inkomster för Hospitals underhåll år 1891.

Tab. 17.

	Statsanslag.		Patient- afgifter.		Ränta å patient- afgifter.		Ersatt be- grafnings- kostnad.		Underhålls- bidrag.		Anmärk- ningsmedel.		Värde å tillverkad beklädnads- materiel.		Diverse.		Trädgård och jordbruk.		Summa.		
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	
Medicinalstyrelsens kassa	1,000,000	—	—	—	—	—	—	—	310	25	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1,000,324	25
Göteborgs hospital	—	—	32,505	80	34	03	121	68	—	—	272	16	—	—	872	93	1,769	30	35,575	90	
Hernösands d:o	—	—	42,123	03	24	51	70	50	—	—	—	—	—	—	1,258	84	4,624	33	48,101	21	
Kristinehamns d:o	—	—	54,422	30	50	87	71	46	—	—	—	—	—	—	7,179	59	13,905	14	75,629	36	
Lunds d:o och asyl	—	—	119,701	95	95	85	381	—	—	—	—	—	—	—	25,556	31	5,722	65	151,457	76	
Malmö asyl	—	—	29,124	75	28	09	90	—	—	—	—	—	—	—	1,531	50	—	—	30,774	34	
Nyköpings hospital	—	—	20,447	20	17	69	75	—	—	—	27	30	—	—	223	91	1,266	97	22,058	07	
Stockholms d:o	—	—	59,567	10	1	63	195	—	14,000	—	—	—	—	—	2,604	91	1,288	72	77,657	36	
Upsala d:o	—	—	97,169	—	63	93	100	38	—	—	—	—	—	—	2,497	37	45,093	31	144,923	99	
Vadstena d:o	—	—	76,378	85	24	87	91	26	—	—	16	75	—	—	3,861	20	9,103	86	89,476	79	
Vexjö d:o	—	—	45,149	50	68	03	75	—	—	—	—	—	—	—	2,418	05	1,273	46	48,984	04	
Visby d:o	—	—	4,743	55	2	27	—	—	—	—	—	—	411	02	404	55	—	—	5,561	39	
Summa	1,000,000	—	581,333	03	411	77	1,271	28	14,310	25	330	21	411	02	48,409	16	84,047	74	1,730,524	46	

Utgifter för hospitals

Tab. 18.

	U t g i f t e r .									
	Afskrifning.		Aftöning.		Utspisning.		Linne samt gång- och sängkläder.		Eldning och lyshållning.	
			Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	1,500	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs hospital	—	—	25,335	12	36,457	05	6,043	87	13,355	80
Hernösands d:o	13	14	26,619	17	48,100	30	6,359	33	6,055	37
Kristinehamns d:o	—	—	31,872	56	53,632	84	8,260	92	19,140	79
Lunds d:o och asyl	335	88	61,438	01	127,453	11	37,182	71	55,121	76
Malmö asyl	—	—	14,687	73	30,919	02	5,313	82	7,651	35
Nyköpings hospital	—	—	8,428	75	22,272	80	3,454	56	5,385	84
Stockholms d:o	1	—	29,289	15	53,093	33	9,537	39	17,395	29
Upsala d:o	263	87	45,315	42	89,329	74	13,839	07	26,923	26
Vndstena d:o	125	70	34,326	69	66,400	68	10,426	59	12,093	49
Vexjö d:o	—	—	23,331	80	42,023	49	5,886	63	8,006	90
Visby d:o	64	50	4,457	70	6,452	71	896	20	1,082	99
Summa	804	09	306,602	08	576,135	07	107,201	09	172,212	84

1) Uppvärmnings- och ventilationsanläggning vid Stockholms hospital . . . . . 66,700: —
 Vatten- och aflöppsledning vid Nyköpings hospital . . . . . 3,514: 50.
 Diverse arbeten vid Lunds hospital och asyl, såsom värme- och ventilationsanordning i B-paviljongerna, uppförande af rotfruktällare och svinstall m. m. 35,188: 82.
 Lastbrygga vid Piteå hospital . . . . . 5,250: —

Summa 110,653: 32.

2) Af dessa 106,576 kr. 71 öre hafva 89,705 kr. 62 öre utgått till utredning vid Lunds asyl.

Sammandrag af 1891 års redovisning

Tab. 19.

D e b e t .					
<i>Balans från år 1890.</i>					
Skulder: Patientafgifter		8,120	33		
Lundgrenska donationsfonden		652	05		
Diverse		75,282	72		
Hospitalsanläggningen vid Kristinehamn		812	20		
Anordnande af asyl vid Lunds hospital		86,302	98		
Nybyggnad vid Nyköpings hospital		4,475	16		
Uppförande af hospital vid Piteå		26,505	33	202,150	77
<i>Afskrifning.</i>					
Se Tab. 18		—	—	804	09
<i>Utgifter.</i>					
Se Tab. 18		—	—	1,730,830	84
<i>Balans till år 1892.</i>					
Behållningar och fordringar:					
Kontant		8,728	91		
Förråden		113,828	08		
Patientafgifter		7,844	44		
I bank inestående		88,572	24		
Diverse		40,870	45	259,844	12
Summa		—	—	2,193,629	82

underhåll år 1891.

U t g i f t e r																			
Medikamenter.		Tvätt och renhållning.		Inventarier.		Underhåll och förbättring af byggnader och gårdar.		Skrifmaterialier m. m.		Utskylder.		Diverse utgifter.		Indragningsstat.		Trädgård och jordbruk.		Summa.	
Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
—	—	—	—	1,772	—	¹⁾ 110,653	32	—	—	—	—	²⁾ 106,576	71	—	—	—	—	220,502	03
901	23	1,533	66	3,143	07	13,401	58	767	94	241	57	5,804	73	—	—	4,468	04	111,453	66
406	69	1,121	36	1,797	37	5,343	73	464	—	847	31	3,339	58	700	—	2,984	86	104,139	07
1,145	39	1,578	07	5,035	16	33,489	24	801	28	40	97	7,154	66	—	—	13,502	09	175,653	97
2,540	10	4,286	88	28,653	90	14,452	72	1,339	59	3,424	20	7,509	54	770	—	13,593	09	357,765	61
472	69	1,409	28	1,844	97	4,666	16	607	70	229	83	2,529	34	553	17	—	—	70,885	06
584	61	700	52	2,299	52	5,934	98	233	55	147	99	2,835	46	450	—	121	22	52,849	80
1,353	81	3,038	59	1,744	89	8,897	58	139	82	204	—	6,654	05	850	—	2,034	83	134,232	71
3,439	49	3,822	24	3,569	72	8,817	09	746	82	166	62	7,440	17	100	—	42,399	01	245,908	65
1,571	79	1,399	12	3,999	96	4,753	94	386	70	874	08	5,075	52	2,512	22	6,073	66	149,894	44
381	11	1,219	62	826	82	2,496	74	288	58	—	—	2,987	21	1,212	50	1,003	81	89,665	21
103	40	223	61	295	71	3,340	15	31	64	210	21	349	55	425	—	11	76	17,880	63
12,900	31	20,332	95	54,953	09	216,247	23	5,807	62	6,386	78	158,256	52	7,572	89	86,192	37	1,730,530	84

öfver till hospitalsväsendet anslagne medel.

K r e d i t.			
Balans från år 1890.			
Behållningar och fordringar:			
Kontant	4,261	46	
Förråden	118,682	37	
Patientafgifter	8,454	55	
I bank innestående	128,654	65	
Förskott	3,514	50	
Diverse	40,121	85	303,689 38
Tillkommen ingående balans	—	—	45 47
Inkomster.			
Se Tab. 17	—	—	1,730,524 46
Balans till år 1892.			
Skulder:			
Patientafgifter	5,678	83	
Lundgrenska donationsfonden	659	88	
Diverse	104,327	91	
Anordnande af asyl vid Lunds hospifal	35,188	54	
Uppförande af hospital vid Piteå	6,978	35	
Adelsvårdska stiftelsen	6,537	—	159,370 51
Summa	—	—	2,193,629 82

Sammandrag af lækarnes oppgifter om

Tab. 20.

	S i n n e s s j u k e.																	
	Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom				
		landbyggd.	städer.	män.	kvinnor.	ej angifvet.	ogifta.	gifva.	ej angifvet.	under 20 år.	mellan 20 och 40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskildt hus.	enskildt anstalt.	fattighus.	hänslarort.	hospital eller asyl.
Stockholms stad	1) 248	—	248	36	38	174	—	—	248	—	—	—	248	—	21	74	—	153
Stockholms län	191	181	10	93	98	—	132	59	—	4	64	123	—	100	10	15	1	65
Upsala	208	163	45	93	115	—	155	53	—	1	78	129	—	113	6	27	1	61
Södermanlands	201	163	38	119	82	—	139	62	—	15	82	104	—	91	2	31	1	76
Östergötlands	484	361	123	233	251	—	346	138	—	7	175	302	—	264	9	64	1	146
Jönköpings	325	265	60	154	171	—	225	100	—	1	112	212	—	220	—	47	—	58
Kronobergs	310	305	5	142	168	—	217	93	—	—	119	191	—	216	3	14	—	77
Kalmar	366	338	28	188	178	—	267	99	—	3	124	238	1	248	1	40	—	77
Gotlands	98	88	10	42	56	—	66	32	—	4	34	60	—	62	—	11	—	25
Blekinge	190	128	62	86	104	—	141	49	—	2	64	124	—	94	3	40	—	53
Kristianstads	327	303	24	166	161	—	242	85	—	1	117	209	—	172	2	47	—	106
Malmöhus	511	382	129	236	275	—	378	133	—	4	197	310	—	207	3	70	—	231
Hallands	231	195	36	96	135	—	154	77	—	3	77	151	—	175	—	7	2	47
Göteborgs och Bohus	396	262	134	176	220	—	283	113	—	9	144	243	—	220	2	75	6	93
Elfsborgs	532	485	47	262	270	—	376	156	—	9	165	358	—	393	1	29	2	107
Skaraborgs	380	348	32	206	174	—	266	114	—	3	119	258	—	245	3	26	6	100
Vermlands	580	550	30	293	287	—	436	144	—	16	171	393	—	413	2	37	1	127
Örebro	325	293	32	171	154	—	237	88	—	5	125	195	—	148	1	49	4	123
Vestmanlands	229	195	34	121	108	—	152	77	—	6	79	144	—	94	3	20	4	108
Kopparbergs	464	429	35	234	230	—	327	137	—	10	169	285	—	269	1	26	7	161
Gefleborgs	294	256	38	134	160	—	184	110	—	1	98	195	—	160	—	29	5	100
Vesternorrlands	296	274	22	142	154	—	189	107	—	10	109	177	—	161	—	13	3	119
Jemtlands	124	120	4	68	56	—	95	29	—	6	42	76	—	88	—	2	3	31
Vesterbottens	188	184	4	107	81	—	129	59	—	—	70	118	—	145	—	—	7	36
Norrbottens	180	166	14	102	78	—	136	44	—	1	74	105	—	134	—	18	—	28
Summa	7,678	6,434	1,244	3,700	3,804	174	5,272	2,158	248	121	2,608	4,700	249	4,432	73	811	54	2,308

1) Rapporten ej fullständig i följd af bristande oppgifter från presterskapet.

sinnessjuka och idioter i riket år 1891.

I d i o t e r.																		
Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom					
	landbyggd.	städer.	män.	qvinnor.	ej angifvet.	ogifva.	gifva.	ej angifvet.	under 20 år.	mellem 20 och 40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskildt hus.	enskild anstalt.	fattighus.	länsläsarett.	hospital eller asyl.	
6	—	6	3	3	—	—	—	6	—	—	—	6	—	—	6	—	—	Stockholms stad.
146	135	11	84	62	—	145	1	—	46	67	33	—	117	2	14	1	12	Stockholms län.
142	125	17	82	60	—	142	—	—	53	59	30	—	107	7	10	—	18	Upsala »
233	218	15	117	116	—	232	1	—	62	106	65	—	174	6	33	1	19	Södermanlands »
449	424	25	256	193	—	447	2	—	110	197	142	—	336	22	78	2	11	Östergötlands »
290	262	28	172	118	—	289	1	—	80	146	64	—	255	9	21	—	5	Jönköpings »
235	231	4	121	114	—	235	—	—	60	115	60	—	223	2	6	—	4	Kronobergs »
310	296	14	160	150	—	309	1	—	97	142	71	—	250	27	23	1	9	Kalmar »
70	64	6	45	25	—	70	—	—	18	33	19	—	65	2	3	—	—	Gotlands »
203	171	32	95	108	—	202	1	—	54	96	53	—	156	22	20	—	5	Blekinge »
255	250	5	159	96	—	255	—	—	89	92	74	—	213	12	15	—	15	Kristianstads »
332	282	50	191	141	—	332	—	—	95	162	75	—	250	19	37	—	26	Malmöhus »
197	183	14	115	82	—	197	—	—	56	88	53	—	188	1	6	—	2	Hallands »
282	238	44	154	128	—	281	1	—	77	133	72	—	252	7	18	2	3	Göteborgs och Bohus »
375	357	18	200	175	—	374	1	—	83	188	104	—	356	3	14	—	2	Elfsborgs »
360	340	20	212	148	—	360	—	—	112	163	85	—	302	21	26	—	11	Skaraborgs »
571	552	19	322	249	—	570	1	—	140	249	182	—	517	8	42	—	4	Vermlands »
328	314	14	189	139	—	328	—	—	103	135	90	—	249	21	53	—	5	Örebro »
129	120	9	73	56	—	129	—	—	40	60	29	—	105	10	8	—	6	Vestmanlands »
356	343	13	175	181	—	354	2	—	96	148	112	—	326	4	19	—	7	Kopparbergs »
269	238	31	142	127	—	268	1	—	86	111	72	—	201	24	32	—	12	Getleborgs »
210	191	19	119	91	—	209	1	—	56	102	52	—	191	3	12	—	4	Vesternorrlands »
142	142	—	84	58	—	141	1	—	28	66	48	—	137	1	1	—	3	Jemtlands »
179	171	8	101	78	—	179	—	—	30	82	67	—	176	—	3	—	—	Vesterbotteus »
123	120	3	81	42	—	123	—	—	24	62	37	—	111	—	10	—	2	Norrbottnens »
6,192	5,767	425	3,452	2,740	—	6,171	15	6	1,695	2,802	1,689	6	5,257	233	510	7	185	Summa.

Bil. B. Vetenskapliga iakttagelser.

Öfverläkare dr S. Ödman (Lund) meddelar:

Som en fast och god psykiatrisk terminologi är mycket önskvärd, och vi liksom fransmännen hittills saknat en tillfredsställande benämning, ett fullgodt ord för ett så viktigt tecken på sinnessjukdom som det tyskarna kalla »Wahnvorstellung» eller kanske oftare »Wahnide» och engelsmännen »delusion», vågar jag här föreslå, att detta tecken hos oss må benämnas *tankevilla*. Jag skulle af fruktan för ett språkligt missgrepp ej dristat framställa detta förslag, om icke ordet vunnit fullt gillande af Lunds båda förnämsta auktoriteter i fråga om svenskt språk, professor K. F. Södervall och numera aflidne professor Th. Wisén. De hafva funnit ordet fullt riktigt och vida att föredraga framför nödfallssynonymerna »irrbegrepp» och det ännu vida sämre uttrycket »vanföreställning», för att icke tala om »grill» och det långsläpiga »falsk föreställning i inskränkt mening».

I fråga om sjukdomarnas orsaker och uppkomst har den under året samlade erfarenheten ej gifvit några lärdomar af större betydelse. Det må dock påpekas, att influensa hos elfva sjuka af de under året intagna uppgifvits hafva medverkat till sinnessjukdomens uppkomst, och att i 31 af de intagna fallen den sjukes fader skall hafva varit begifven på dryckenskap. Det i fråga om symtom och förlopp intressantaste sjukdomsfall, som någonsin funnits på detta hospital, torde vara ett närmare tio-årigt fall af stupor, der den sjuke, en man, som vid insjuknandet var i sitt 33 år, efter 9 år och 9 månaders tvångsmatning i februari månad 1892 kom till sans och började äta sjelf samt sedan visat sig fullt redig och fri från sinnes- och tankevillor, men behäftad med fullständig amnesi i fråga om hela sitt föregående lif. Han har sedan under ledning af läkarne, predikanten och betjeningen satt sig in i lifvets enklaste förhållanden och visar sig nu såsom en vanlig frisk person med ringa kunskapsförråd och liknöjdt sinnelag.

Öfverläkaren A. Envall (Kristinehamn) meddelar följande: ☞

Att sulfonal, hvilket såsom lugnande medel gjort goda tjänster och visat sig i allmänhet ganska oskadligt för organismen, dock icke utan menliga följder kan gifvas under längre tid oafbrutet, utvisa 3 under året inträffade fall, i hvilka otvifvelaktigt i följd af en längre tids bruk af medlet förgiftning inträffade. Symtomerna voro, i korthet anfördt, följande: kräknin- gar, envis förstoppning, stor kraftnedsättning, liten och mycket hastig puls, livida och brunröda fläckar på armar och ben samt en egendomlig portvinsfärgad urin, som vid undersökning befanns innehålla flere slags färgämne, men som det mesta karakteristi-

ska hæmatoporfyryn. Det ena fallet slutade med döden i följd af encephalitis, de två andra tillfrisknade inom 12—15 dagar efter upphörande med sulfonal.

Öfverläkaren professor E. Hjertström (Stockholm) meddelar följande:

Bland dödsfallen torde det under rubrik främmande kroppar i luftvägarna uppförda bära med några ord framhållas, icke så mycket för sjelfva olyckshändelsen, som ju ej sällan förekommer såväl inom anstalter för sinnessjuka som utom desamma, utan snarare till följd af det något dunkla förloppet dervid. Fallet rörde en mikrocefalisk idiot, 29 år gammal, som vårdats å Stockholms hospital sedan 1884. På aftonen den 17 Maj 1891 hade patienten som vanligt ätit sin aftonmåltid med god matlust och hade derefter afklädt sig, insläppts i det gemensamma sofrummet samt gått till hvila, allt utan att sjukbetjeningen å afdelningen förmärkt något ovanligt hos honom. Vid uppsyningsmannens qvälls rond omkring 1½ timme derefter befanns emellertid patienten ligga död å golfvet i sofrummet. Ett obetydligt skrubbsår å högra orbitalranden, tydligen förorsakadt af fallet mot golfvet, der patienten befanns ligga framstupa, något vänd åt högra sidan, utgjorde enda anmärkningsvärda skadan. Kroppens besigtning gaf ingen som helst antydning, att yttre våld från den sjukes egen eller medpatienters sida varit dödsorsaken och kunde dessutom med tenlig visshet det senare uteslutas redan derföre, att patienten, som egde ansenlig styrka och ingalunda tålde handgripligheter, ej kunnat öfvermannas utan att kraftigt sätta sig till motvärn; men ovanligare buller skulle ovilkorligen förmärkts af sjukbetjeningen, som uppehållit sig oafbrutet efter patientens sänggående till uppsyningsmannens rond i en närbelägen korridor; medpatienter befunnos också dels sofvande dels så insvepta, som de lemnats af sjukbetjeningen. Den verkliga dödsorsaken kunde emellertid först genom sektionen fastställas; tidsföljden mellan de patologiska förändringarna synes mig dock ingalunda klar och det måste derföre enligt min tanke lemnas oafgjordt, huruvida indragningen af födoämnen i luftvägarna skett redan vid aftonmåltiden eller senare. Med tanken på det osannolika deri, att icke en sådan händelse skolat bemärkas under patientens ätning, synes mig ej omöjligt, att olyckshändelsen haft sin grund deri, att patienten, redan insomnat eller i alla händelser liggande i sängen, fått en uppstötning ur den med halflytande födoämnen starkt fyllda ventrikeln och inspirerat en större eller mindre del af de uppstötta ämnena, hvarvid glottiskramp inställt sig, patienten störtat upp ur sängen, men snart asfyktisk fallit till golfvet och derefter afidit.